ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

תורת חובות הלבבות

שער הכניעה

אידיש

106

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תש"מ לפ"ק

שער הששי.

שער הכניעה

(דער טהויער פון אונטערטהעניגקייט. די לעהרע פון זיין אונטערטעניג צו גאָט)

פרק א'

האָט דער מחבר געזאָגט:

ווייל אין פאָריגען מאמר איז גערעדט געוואָרען וועגען טהאָן אלעם פון גאָטס וועגען און ניט האָבען דערביי קיינע אנדערע אבזיכטען, און ווייל די מדה פון גאוה ענדערט דעם מענשען מעהר ווי אנדערע זאכען וואָס ענדערען איהם צו שלעכטען, און זי, די מדה פון גאוה, פערדארבט זעהר פיעל די ריכטיגע גאָטעס דיענסט; דעריבער האָב איך איינגעזעהן, אז איצט איז נויטוועגדיג צו ריידען וועגען א מדה טובה וואָס דערווייטערט דעם מענשען פון גאוה. דיא דאָזיגע מדה איז כניעה, אונטערטעניגקייט.

און עס איז ביי אונז קלאָהר, אז אונטערטעניגקייט איז דער הויפט פונקט אין דיענען גאָט, ווארום אונטערטעניגקייט, ניעדערגעפאלענקייט אונטערשיי־דעט דעם קנעכט פון זיין האַרר, און אז דער מענש פיהלט אז ער איז א קנעכט צו השי"ת, וועט ער קיינעם ניט לויבען און ניט ריהמען בלויז איהם, גאָט אליין, אזוי ווי דוד המלך האָט געזאָגט: "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד" — בלויז צו דיר גאָט איז די גרויסקייט, די מאכט, די ערהאבענהייט, דער זיעג און דער פּראכט. ווען דער מענש בעזיצט די מדה פון אונטערטהע־ניגקייט, פערטרייבט עס פון איהם דעם שטאָלץ, דעם חשק צו פּראכט און גלאַנץ, דאָס וועלען הערשען איבער אנדערע, און די לוסט צו זאכען וואָס זיינען פאר איהם צו גרויס, צו הויך, און אנדערע שלעכטיגקייטען וואָס שטאמען אָפּ פון גאוה.

און אין דעם ענין פון כניעה האָבען מיר איצט צו ערקלעהרען צעהן זאכען:

א גענויע ערקלערונג, א ריכטיגען אויסטייטש וואָס כניעה מיינט; אויף וויפיעל חלקים די מדה פון כניעה ווערט צוטהיילט: די אורזאכען וואָס ברייגגען דעם מענשען צו כניעה; די ארט און וויזע ווי מען דארף אָנגעהן מיט דער דאָזיגער מדה; ווי אזוי א בעל גאוה קען ווערען א נכנע; ווי אזוי דער נכנע, דער אונטערטעניגער דארף זיך בכלל אויפפיהרען; ווען מען דארף געברויכען די מדה פון כניעה און ווען ניט; אויב מען דערגרייכט די דאָזיגע מדה דורך מעשים טובים אָדער פערקעהרט: דורך דער מדה פון כניעה קומט מען צו מעשים טובים. אויב א מענש קען אין דערזעלבער צייט זיין אי א נכנע, אי א בעל גאוה, און די גוטע פאָלגען וואָס אונטערטעניגקייט בריינגט אין ענינים פון עולם הזה און עולם הבא.

איצט וועלען מיר ערקלעהרען יעדע זאך בעזונדער.

וואס מיינט כניעה? וואס איז די ריכטיגע בעדייטונג פון אונטערטהעניגקייט? זיין אונטערטהעניג הייסט: צו ערניעדריגען זיך אליין, אונטערווארפען זיך און ניעדערשעצען זיך געגען אימיצען. דאס איז א הערצליכע אדער א געפיהל מדה. מען פיהלט ביי זיך אז מען איז ניעדריג, אונטערווארפען אונטער א העכערען, א גרעסערען. די דאזיגע מדה, ווען זי ווערט איינגעווארצעלט אין מענשען'ס הארץ, שפיעגעלט זי זיך נאכהער אפ אויף די אברים, און ניט בלויז דער נכנע אליין פיהלט די אונטערטהעניגקייט, נור זייטיגע זעהען דאס אויך אויף איהם.

דער אונטערטהעניגער רעדט ווייך און ציינט ניט ארויס קיין מינע פון אז אויטאריטעט אדער א מושל. ער רעדט ניט הויך, נור מיט א ניעדריגע שטימע, און קומט איהם אמאל אן דער כעס, האלט ער איהם איין. דער אונטערטהעניגער זוכט ווייניג וואס נקמה אפילו ווען ער האט ביכולת נקמה צו נעהמען פון איינעם וואס האט איהם אן עולה געטהאן. מען דערצעהלט אויף א געוויסען קעניג, וואס איינער האט געגען איהם פערזינדיגט און מען האט איהם געדארפט שווער בעשטראפען. איז נאכדעם ווי מען האט שוין געבראכט די ריטער אדער אינסטרומענטען אזעלכע דורכצופיהרען די שטראף אויפ'ן זינדיגען, האט דער קעניג זיך אפגערופען: "ווען מיין כעס אויף דיר וואלט ניט געווען אזוי שטארק, וואלט איך שוין פון דיר גענומען די ריכטיגע נקמה; אבער ווייל איך בין אריינגעפאלען אין א צו שטארקען כעס, און דאס, ווייס איך, שטאמט פון גאוה, דעריבער וויל איך ניט נאכגעבען דעם יצר הרע און איך בין דיר מוחל".

אויפ'ן זעלבען קעניג דערצעהלט מען, אז ווען זיינע מיניסטארען און ראטה־געבער פלעגען איהם צוריידען ער זאל בעשטראפען איינעם וואס האט געגען איהם געזינדיגט, פלעגט ער ענטפערען:

"איך בין ביי זיך געפאלען. איך שטאלציר ניט מיט דעם וואס איך בין א קעניג, און איך ווייס ניט פון א פערברעכען וואס זאל איבערוועגען מיין עניוות, מיין נידערגעפאלענקייט און מיך מאכען צו זוכען נקמה, און אפשר זיינען כיינע זינד געגען גאט גרעסער ווי די זינד וואס יענער איז בעגאנגען געגען מיר, טא ווארום זאל איך בעגעהן נאך א זינד און אויסנוצען די שלעכטע מדה פון כעס?"

פרק ב'

איצט וועלען מיר ריידען וועגען פערשיעדען ארטיגע כניעה.

די מ״ה פון כניעה, פון אונטערטהעניגקייט איז איינגעטהיילט אין דריי חלקים. עס זיינען, הייסט עס, דא דרייערליי אונטערטעניגקייט. איין טהייל נעהמט אין זיך אריין דעם מענשען און א סך לעבעדיגע בעשעפעניסען וואס קענען ניט ריידען. דאס איז די אונטערטהעטיגקייט וואס קומט פון אונוויסענהייט, פון פערגרעבטקייט. אקוראט אזוי ווי א בהמה אדער א פערד ליידען אפטמאל פון זיין אינטערוווארפען אונטער אימיצען, ווייל זיי האבען קיין שכל אפצר־ווענדען זיך דערפון, אזוי זיינען אויך דא נארישע אונוויסענדע מענשען

וואָס קענען ניט זיך אליין און האלטען זיך פאַר אונווירדיג געגען אנדערע,
כאָטש פאַקטיש וואָלטען זיי אין פּרטים געקענט זיין גלייך מיט אזעלכע וואָס
זיי האלטען אלס העכערע פון זיי. א פויער, למשל, טראָגט גראָבע קליידער,
עסט גראָבע עסענס און וואָהנט אין אן אונבעקוועמע דירה, ווייל ער רעכענט
אז טראָגען שעהנערע קליידער, עסען בעסער און לעבען בעסער זיינען זאַכען
וואָס בעלאַנגען צו א פּריץ, צו א גוטס־בעזיצער און ער איז ניט ראוי דערצו.
איז דער פויער, הייסט עס, א נכנע, ווייל ער ניעדערשעצט זיך אליין צוליעב
זיין אונוויסענהייט.
אָבער דאָס רופט מען נור כניעה, אונטערטהעניגקייט, און אין אמת'ן
איז דאָס ניט מעהר ווי זעעלע אָרימקייט, פערגרעבטקייט. ווארום ווען דער
פויער וואָלט ניט געווען בלינד אין דער זאַך און וואָלט מעהר שכל געהאַט,
וואָלט ער געוואוסט אז ער איז אויך בערעכטיגט צו לעבען בעסער, און ער
וואָלט דאָס אויסגעפיהרט. אזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין איוב: "כי לבם
צפנת משכל על כן לא תרומם" — ווייל דו האָסט זייער הארץ בעהאלטען פון
שכל, ווייל זיי זיינען פערנארישט, דעריבער ווערען זיי ניט ערהויבען און
האלטען זיך אליין אויף א ניעדעריגע שטופע.
איז דאָס הייסט דעריבער ניט קיין אמת'ע כניעה. ווער דען קען יאָ
אנגערופען ווערען אן אמת'ער נכנע? אן אמת'ער אונטערטהעטיגער? דער
וואָס זיין נשמה, זיין גייסט שטעהט אויף א העכערע שטופע; דער וואָס איז
ניט פערגרעבט און האָט שכל אויפצופיהרען זיך שעהן און אונטערשיידען צווי־
שען שעהנע מדות און מאוס'ע; דער וואָס וויים און פערשטעהט זיין ווערדע,
דער וואָס אנערקענט אז ער שטעהט העכער פון אנדערע און דאָך האָט ער אין
זיך די מדה פון כניעה, פון זיין אונטערטהעניג, ניעדערגעפאלען ביי זיך, אָט
דאָס מיינט אמת'ע כניעה. די כניעה אָבער וואָס קומט פון אונוויסענהייט, פון
טעמפּען שכל איז ניט בעסער ווי די אונטערטהעניגקייט פון א בהמה.
דער צווייטער חלק פון כניעה איז א צייטווייליגע אונטערטהעניגקייט צו
אנדערע מענשען. איינער, למשל, דיענט אין סאָלדאטען, איז ער אונטערטהע־
ניג זיינע אָפיציערען, אָדער א געפאנגענער אין תפיסה, איז אונטערטהעניג
דעם אויפזעהער פון געפענגנים, א קנעכט איז אונטערטהעניג זיין הארר, א
פערדונגענער צו דעם וואָס האָט איהם געדונגען, אן אָרימאַן צו א רייכען, צו
וועמען ער דאַרף אָנקומען, א תלמיד צו זיין רבי, א בעל חוב צו דעם, וועמען
ער איז שולדיג דעם חוב, אזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין משלי: "ועבד לוה
לאיש מלוה" — דער וואָס באָרגט געלד איז א קנעכט צו דעם יעניגען, ביי
וועמען ער באָרגט. עס איז דאָ נאָך א כניעה, אן אונטערטהעניגקייט, וואָס
בעלאַנגט צום זעלבען סאָרט. ווען איינער וויים ביי זיך, אז ער קומט ניט
ריכטיג נאָך די פּרינציפּען וואָס האָבען א שיכות מיט עולם הזה און עולם
הבא; ווען איינער פיהלט אז ער וויים ניט גענוג ווי אזוי צו פיהרען זיך אויף
דער וועלט, און אז ער הערט מוסר פון א רב אָדער א פּאַלקס לעהרער, איז ער
צו איהם אונטערטהעניג און ערנידעריגט זיך פאַר איהם און בעדיענט איהם.
אזא כניעה, אזא אונטערוואָרפענקייט איז גאַנץ גוט, אזוי ווי די גמרא זאָגט:
"גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה" — בעדיענען די תורה, בעדיענען,
הייסט עס, א תלמיד חכם, א מורה דרך איז גרעסער, חשוב'ער ווי לערנען
די תורה.

אָבער כאָטש אפילו די אלע וואָס זיינען פריהער דערמאָהנט געוואָרען אז זיי זיינען נכנעים, אונטערטהעניג, טהוען דאָס מיט רעכט און זיי דאַרפען זיין אונטערטהעניג, איז דאָס נאָך אָבער אלץ ניט די ריכטיגע כניעה, די אמת'ע מדה פון אונטערטהעניגקייט, צו וועלכע מיר ציעלען אין דיעזען שער, ווייל דיעזע כניעה איז ניט קיין שטענדיגע, בלויז א צייטווייליגע, מחמת זי נעהמט אין זיך ניט אריין אלע רעדעוודיגע, אלע מענשען און די אונטערטהעניגקייט דאַרף ניט געברויכט ווערען אין יעדער צייט און אין יעדען אָרט. ווארום ווען דער סאָלדאַט געהט ארוים פון דיענסט, דער געפאַנגענער פון תפיסה, דער קנעכט פון רשות פון זיין ווירטה, ווען דער בעל חוב בעצאָהלט זיין חוב, ווען דער תלמיד איז ניט נעבען זיין רבי און ווען דער אָרימאַן ווערט רייך, געהט שוין די כניעה ארונטער, דאַרפען זיי שוין ניט זיין אונטערטהעניג. די אלע זיינען נור אונטערטעניג אונטער געוויסע אומשטענדען, צוליעב געוויסע סבות, און מיידען די סבות, די אורזאַכען, מיידט די כניעה, די אונטערטעניגקייט.

אָבער דער דריטער טהייל כניעה מיינט צו זיין אונטערטהעניג דעם בורא יתברך, א פפליכט וואָס ליעגט אויף אלע מענשען אָהן אויסנאַהם, און מען איז דאָס מחויב צו פּראַקטיצירען אין יעדע צייט און אין יעדען אָרט, און וועגען דעם, וועגען דיעזער כניעה, ווילען מיר ריידען אין דיעזען שער. דער אמת'ער נכנע, דער אונטערטהעניגער צו גאָט, ווערט אין די הייליגע שריפטען גערופען אָדער בעטיטולט מיט די נעמען: עניו, נבזה בעיניו, צנוע, דכא, שפל רוח, רוח נשברה, נדכה, רך לבב, לב נשבר און נפש שחה, אלץ אזעלכע ווער־טער וואָס דריקען אוים אונטערטהעניגקייט, זעלבסט ערניעדערונג, אונטערוואָר־פענהייט און ניעדערגעפאַלענקייט.

און וואו מיר ווילען ריידען סתם וועגען כניעה, איז אלץ אונזער כונה אויף דעם דריטען חלק פון כניעה, אויף די אונטערטהעניגקייט צו גאָט, וואָס דאָס איז די העכסטע מדרגה פון כניעה. און דער וואָס קומט צו דיעזער מדרגה, דערנעהנטערט זיך צו גאָט און איז ביים בעשעפער אָנגענומען, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין תהלים: „זבחי אלהים רוח נשברה, לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה" — א צובראָכען געמיטה מיינט אן אָפּפער צו גאָט. א צובראָכען הארץ, א געפיהל פון ניעדערגעפאַלענקייט, פערשעהמטע ניט, גאָט.

פרק ג'

עס זיינען דאָ צעהנערליי סבות, צעהנערליי אורזאַכען וואָס נעהמען אוועק פון מענשען די מדה פון גאוה און ברייננגען איהם צו דער מדה פון כניעה, פון ערנידערונג אָדער ניעדערגעפאַלענקייט.

ערשטענס, ווען ביים מענשען ווערען אָפּגעשוואַכט די כחות און ער קען מעהר ניט אָנגעהן מיט זיינע נאַטירליכע בעוועגונגען צוליעב קראַנקהייט אָדער ווייל ער איז געבוירען געוואָרען מיט שוואַכע אברים, וואָס האָבען נור געקענט דיענען א געוויסע צייט. אז דאָס פּאַסירט מיט א מענשען, וואָס איז פריהער געוועזען שטאָלץ ביי זיך, ווערט ער נאָכהער אָפּהענגיג. ער פערליערט זיין שטאָלץ און ווערט נידערגעשלאָגען און בעט ביי גאָט און ביי מענשען זיי זאָלען איהם העלפען, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין תהלים: "ויכנע בעמל לבם כשלו ואין

עוזר, ויצעקו" — מיט מיעדקייט, מיט שוואכקייט, מאכט גאט אונטערטעניג זייערע הערצער; ווען זיי ווערען שוואך און עס איז ניטא ווער עס זאל זיי העלפען, שרייען זיי, בעטען זיי ביי גאט.

צווייטענס, ווען איינעם טרעפט עפעס אזוי אז אונגליק אדער ער ווערט פעראָרימט און ער דארף אנקומען צו מענשען, צו וועלכע ער האט פריהער ניט גערארפט אנקומען, ברעכט דאס זיין שטאָלץ און ער ווערט אז אונטערטע־ניגער אנשטאט א בעל גאוה, אזוי ווי דער פסוק זאגט ביי די קינדער פון עלי הכהן אין שמואל א׳: "והיה כל הנותר בביתך יבא להשתחות" — דער וואס וועט פערבלייבען אין דיין הויז וועט קומען בוקען זיך פאר א שטיקעל ברויט אדער א מטבע. די אָרימקייט, הייסט עס, וועט זיי ברייגגען דערצו, אז זיי זאלען אראָפּוואַרפען זייער שטאָלץ און יחוס און בוקען זיך צו אימיצען אום צו קריגען א שטיקעל ברויט אדער א געלד געשאנק.

דריטענס, ווען איינער ווייס אז זיין חבר געהט בעסער ווי איהם און ער קען פון איהם קריגען טובות, מעג ער זיך זיין א בעל גאוה, פראוועט ער אָבער ניט קיין גאוה געגען יענעם, אזוי ווי שלמה המלך זאגט אין משלי: "רבים יחלו פני נדיב" — פיעלע בעטען דעם מילדען, דעם פרייגעביגען.

פיערטענס, ווען איינער איז דעם אנדערען שולדיג א חוב און ער איז ניט אימשטאנד צו בעצאָהלען, איז ער יענעם אונטערוואָרפען און צייגט פאר איהם קיין גאוה, אפילו אויב ער איז בטבע א בעל גאוה.

פינפטענס, ווען איינער איז געפאנגען ביי א שונא, מוז ער איהם אונטער־טעניג זיין, צו ער וויל, צו ער וויל ניט.

זעקסטענס, א שקלאף וואס קען זיך ניט אויסקויפען פון זיין ווירטה.

זיעבענטענס, ווערט א מענשען׳ס הארץ צובראָכען און ער ווערט ביי זיך ערנידעריגט, ווען עס קומען אויף איהם צרות. ווען די צרות זיינען אפילו אזעלכע, וואס מאכען איהם ניט אָנצוקומען צו אימיצען, ווערט אויך זיין שטאָלץ געבראָכען אין אלגעמיין און דאס ברייגגט איהם צו כניעה, צו זיין ביי זיך געפאלען.

אכטענס, ווען א מענש האט מיט זיך אליין א חשבון הנפש, ווען ער בע־טראכט זיינע מעשים און געפינט אויס, אז ער זינדיגט געגען גאָט און ער דאנקט איהם ניט און לויבט איהם ניט פאר די טובות וואס ער טהוט מיט איהם, ווערט ער ביי זיך געפאלען און שעהמט זיך פאר׳ן בעשעפער פאר זיין אונדאנק־בארקייט צו איהם, אזוי ווי עזרא האט געזאגט: „אלהי בושתי ונכלמתי" — מיין גאָט, איך בין פערשעהמט און קען מיין קאפ ניט אויפהויבען, ווייל אונ־זערע זינד זיינען פיעל.

נייטענס, ווען א מענש הערט מוסר פון א מוכיח, א שטראף זאגער, וועלכער ווארפט איהם אויף זיין זינדיגען געגען גאט, ווערט ער ביי זיך אויך געפאלען און עס כאפט איהם א מורא, אזוי ווי עס ווערט דערצעהלט אין מלכים א׳, ווען אליהו הנביא האט געשטראפט אחאב׳ן, האט נאכהער גאט געזאגט צו אליהו: "הראית כי נכנע אחאב מלפני?" — האסטו געזעהען ווי אחאב איז געוואָרען אונטערטעניג צו מיר?

צעהנטענס, ווען דער מענש פיהלט, אז דער טויט דערנעהנטערט זיך און די צייט פון שטארבען איז שוין ניט ווייט, פאלט אויף איהם אן א שרעק. ער

הויבט אָן צו טראכטען וועגען דעם שרעקליכען מאָמענט ווען ער וועט מוזען פערלאָזען די וועלט און דארפען אָפּגעבען דין וחשבון פאר'ן בורא יתברך, און ער ווערט ניעדערגעשלאָגען און אונטערטעניג אויס חרטה און בעדויערען, וואָס ער האָט ניט צוגעגרייט קיין שפייז אויפ'ן וועג, וואָס ער האָט זיך ניט בעזארגט מיט מעשים טובים וואָס זאָלען איהם בעגלייטען אויף יענער וועלט.

דאָס זיינען די צעהן זאכען וואָס ברעכען דעם מעשענ'ס שטאָלץ און מאַ־כען אונטערטעניג די יעניגע וואָס בעזיצען די מדה פון גאוה.

פרק ד'

איצט וועלען מיר ערקלעהרען אויף וואָס פאר אַן אופן א מענש דארף אויסנוטצען די מדה פון כניעה. אויף דעם וועלען מיר זאָגען, אַז די מדה פון כניעה, פון אונטערטעניג זיין, דארף געברויכט ווערען אין זיעבענערליי ענינים אָדער פעלע.

ערשטענס, אין משא ומתן, אין האנדלען, אין האָבען פערבינדונגען מיט מענשען און אין גוטע אויפפיהרונג מיט זיין גלייכען, ווי איך וועל ערקלערען שפּעטער רייענדיג וועגען דיעזען ענין. אויף אזא פאל פון כניעה זאָגט דער פסוק אין תהלים: „נבזה בעיניו נמאס" — דער צדיק, ווען ער האָט אפילו מיט וואָס צו שטאָלצירען, איז ער אין זיינע אייגענע אויגען ניעדערגעשעצט און געפאלען ביי זיך.

צווייטענס, ווען ער בעגעגענט לומדי תורה און פרומע לייט וואָס זיינען נאָהענט צו גאָט, דארף ער זיך פיהלען אונטערטעניג. אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "שחו רעים לפני טובים" — די שלעכטע, די זינדיגע זאָלען זיין איינגעבויגען פאר די גוטע, פאר צדיקים.

דריטענס, ווען מען לויבט איינעם פאר זיינע גוטע מדות, איז ער מחויב צו געברויכען די מדה פון כניעה. עס דארף איהם ניט הנאה טהאָן און ער דארף ניט צופריעדען זיין דערמיט וואָס מענשען האָבען אין איהם א טעות און האל־טען איהם פאר א פרומען און גאָטספאָרכטיגען, נור פערקעהרט: ווען ער הערט אַז מען זאָגט אויף איהם שבחים, דארף ער זיך דערמאָהנען אָהן די זינד וואָס ער איז בעגאנגען אין געהיים, אָבער גאָט וויים זיי און ער וואָרט ער זאָל אויף זיי תשובה טהאָן. אז ער וועט אזוי טהאָן, וועט ער אנשטאָט פרעהען זיך, שעפּען פערגעניגען פון די שבחים וואָס מען זאָגט אויף איהם, גאָר ווערען ניעדערגעפאלען ביי זיך און אונטערטעניג. אזוי ווי דוד המלך האָט געזאָגט: "כי עוני אגיד אדאג מחטאתי" — איך וועל זאָגען מיינע זינד, זארגען וועגען מיינע פערברעכענס.

פיערטענס, ווען מען וואָרפט איינעם אויף די עולות וואָס ער איז בעגאנגען, ווען מען איז איהם דערפאר מבזה דארף ער ווערען אונטערטעניג צו גאָט און איהם דאנקען דערפאר וואָס ער האָט די מענשען אריינגעגעבען א זינען צו שענדען איהם, צו שטראָפען איהם און אויפצייגען פיעל ניט איז זיינע חטאים, כדי דאָס זאָל איהם ברייננען צו תשובה, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין איוב: „ויגל אזנם למוסר ויאמר כי ישובון מאון" — גאָט פעראורזאכט אַז מענשען זאָלען הערען מוסר, כדי זיי זאָלען זיך צוריקציהען פון אונרעכט.

פינפטענס, ווען דער בעשעפער טהוט איינעם גוטס אויף דער וועלט; ווען ער גיט איהם רייכטהום אָדער ער מאַכט איהם צו געניסען אנדערע וועלטליכע גוטע זאַכען, דאַרף דער וואָס איז מקבל די גוטעס זיין אונטערטעניג צו גאָט צוליעב די שווערע לאַסט וואָס עס ליעגט אויף איהם אָפּצו־אָנקען גאָט דערפאַר. ער דאַרף זיך ערניעדריגען, זיין געפאַלען ביי זיך אויס מורא טאָמער וועט די גוטעס וואָס ער געניסט גאָר פיהרען צו שלעכטעס, טאָמער וועט דערפון גאָר ארויסקומען אַ שטראָף פאַר זיינע זינד. ווארום רייכטהום וואָס מענשען האָבען אויף דער וועלט, בעקומען זיי דאָס צוליעב איינע פון דיא דריי אורזאַכען: ענטווידער דער בורא, ב״ה, וויל דעם מענשען גוטעס טהאָן, אָדער ער וויל דאָס איהם שטעלען צו פּראָבע, אויב די געלד וועט איהם ניט אַראָפּפיהרען פון גלייכען וועג, אָדער כדי דער מענש זאָל דורכדעם אריינפאַלען אין אַ צרה און אָפּטמאָל געטויטעט ווערען אַלס שטראָף פאַר זיינע זינד. ווארום עס פּאַסירט דאָך, אַז רייכע לייט ווערען גע׳הרג׳עט פון גזלנים און ווען זיי וואָלטען ניט רייך געווען, וואָלט דאָס ניט פּאַסירט.

און עס זיינען דאָ סימנים, דורך וועלכע מען קען וויסען צוליעב וואָס פאַר אַ תכלית, צוליעב וואָס פאַר אַ צוועק גאָט גיט איינעם געלד.

אויב דער וואָס פערמאָגט די געלד איז אריינגעטהאָן אין ערפילען זיינע פּפליכטען צום בעשעפער מעהר ווי ער איז אריינגעטהאָן אין די ענינים פון זיין רייכטהום; אויב ער זוכט ניט קיינע וועלטליכע פערגעניגענס און ער גיט צדקה און טהוט מצות מיט זיין געלד; אויב ער האָט קיין בטחון אין זיינע עשירות און בעטראַכט עס ניט אַלס אַ גוטע זאַך כדי אָנצוטהאָן זיך מיט דעם קערפּערליכע תענוגים, איז אַ סימן, אַז גאָט האָט עס איהם געגעבען פון זיין, פון דעם מענשענ׳ס, טובה וועגען, אַזוי ווי מיר געפינען אין איוב קאַפּיטעל ל״א וואָס אַ מענש דאַרף טהאָן מיט געלד, מיט עשירות כדי דאָס זאָל זיין פאַר איהם גוט.

אויב אָבער איינער איז אריינגעטהאָן אין היטען זיין פערמעגען, אין סטאַרען זיך אריינצוקריעגען מעהר רייכטהום און אין זוכען בעוואָרענישען, אַז זיין געלד זאָל ניט געמינערט ווערען; אויב די זאַכען ליעגען איהם מעהר אין זינען ווי דער חוב צו דאַנקען און לויבען גאָט און טהאָן עפּעס מיט׳ן געלד פון בעשעפער׳ס וועגען, איז אַ סימן, אַז די עשירות איז איהם געגעבען געוואָרען נור מיט דעם צוועק כדי אויסצופּרובירען איהם אויב זיין הארץ איז מיט גאָט אָדער ניט. אַזעלכען וועט פון זיין געלד ניט פערבלייבען מעהר ווי די דאגה און שרעק טאָמער פערליערט ער עס, און אויף יענער וועלט וועט ער דאַרפען אָפּגעבען דין וחשבון דערויף, אַזוי ווי שלמה המלך זאָגט אין קהלת: ”כי כל ימיו מכאובים” — זיינע אַלע טעג, די טעג פון אַן עושר וואָס גיט זיך אָפּ מיט זיין עשירות, זיינען געוועהטאָגטע און זיינע נעכט שלאָפלאָזע.

ווען איינער וואָס פערמאָגט עשירות איז נור אריינגעטהאָן אין וועלטליכע פערגעניגענס און זוכט נור כל־ערליי תענוגים וואָס מען קען געניסען אויף דער ערד און ער דאַנקט ניט גאָט וואָס האָט איהם געגעבען די עשירות, און טראַכט גאָר ניט וועגען די חובות וואָס ער איז שולדיג דעם בעשעפער און מענשען; ווען אַן עושר פיהרט זיך אַזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין ישעיה: „והיה ששון ושמחה, הרוג בקר ושחוט צאן” און „והיה כנור ונבל תוף וחליל

וויין משתיהם״—ער מאכט נור הוליאנקעס, הרג׳עט רינדער און קוילעט שעפּסען און פּראוועט מאָהלצייטען מיט פּידעל, האַרף, פּויק און פּייפעל און וויין, אָבער געטליכעס זעהט ער ניט און וויל אויף דעם ניט קוקען — אזא מין עשירות מיינט נקמה אין דער פאָרמע פון א טובה.

דעריבער איז דער וואָס האָט שכל קוקט אויף רייכטהום וואָס גאָט גיט איהם מיט אנדערע אויגען. אויב עס געהט איהם גוט אויף דער וועלט אין אלע פּרטים, ווערט ער א נכנע, אן אונטערטעניגער צו גאָט, מחמת ער האָט מורא, אז דאָס זאָל זיך ניט אויסלאָזען א נקמה פון בעשעפער, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין קהלת: ״עושר שמור לבעליו לרעתו״ — אָפּטמאָל ווערט רייכטהום געהאַלטען צו דעם וואָס בעזיצט עס צו שלעכטען, צו ברייגנען אויף איהם צרות.

דער זעקסטער פאָל ווען א מענש דאַרף ווערען א נכנע איז, ווען ער לערענט די תורה אָדער די ספרי הנביאים און ער זעהט דאָרט דעם ענין פון גמול ועונש, בעלוינונג פאר מעשים טובים און שטראָף פאר מעשים רעים, איז אויב ער פיהלט ביי זיך אז ער איז ניט נאָכגעקומען אין גאַנצען זיינע פפליכטען צו גאָט, דאַרף ער ווערען אונטערטעניג, ערנידעריגט פאר׳ן בורא יתברך אויס מורא טאָמער וועט ער געשטראָפט ווערען. אזוי ווי עס ווערט דערצעהלט אין מלכים ב׳: ״ויהי כשמוע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו״ — ווען דער מלך (יאשיהו) האָט געהערט לייענענדיג די תורה, האָט ער צוריסען זיינע קליידער. נאָכהער ווערט דאָרט געזאָגט: ״יען רך לבבך ותכנע מפני ה׳״ — ווייל דיין הארץ, די הארץ פון יאשיהו, איז ווייך געוואָרען און זיך ערניע־דעריגט פאר גאָט.

זיעבעטענס, ווען א מענש איז זיך עוסק אין גאָטעס דיענסט, ווען ער גיט צדקה, ווען ער טהוט תפלה, אָדער ער טהוט וועלכע עס איז גוטע זאַך, אזעלכע וואָס א מענש איז מחויב צו טהאָן אָדער אזעלכע וואָס איז ניט קיין דירעקטער חוב, אָדער ווען איינער זאָגט דעם אנדערען מוסר, דאַרף ער דאָס ניט טהאָן מיט גאוה און ניט פיהלען קיין שום שטאָלץ וואָס ער טהוט א גוטע זאַך אָדער וואָס ער איז מעהר לערנער אָדער פרומער פון אן אנדערען, נור ער דאַרף זיין געפאַלען ביי זיך, אונטערטעניג צום בעשעפער אין די עפענטליכ־קייט. דער מענש דאַרף שטענדיג אין זינען האָבען אז פיעל ער טהוט פאר גאָט איז אלץ ניט גענוג, קומט ער אלץ ניט נאָך די פפליכטען צום בעשעפער, אזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין מיכה, אז מיט קיין זאַך קען מען אזוי ניט יוצא זיין געגען גאָט ווי מיט „עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך״ — טהאָן גערעכטיגקייט, ליעב האָבען חסד, צדקה און טובות טהאָן מענשען און דערביי זיין בעשיידען, ניעדערגעפאַלען געגען גאָט.

דאָס זיינען די זיעבען ענינים אין וועלכע א מענש דאַרף געברויכען די מדה פון כניעה.

פרק ה׳

אבער ווי אזוי קומט מען צו כניעה!? וואס איז דער לייכסטער וועג פאר׳ן מענשען צו ערווערבען די דאזיגע גוטע מדה? דערויף וועלען מיר ענטפערען, אז עס קומט ניט אן שווער צו ווערען א נכנע, אן אונטערטהעניגער צו גאט, ווען מען טראכט, ווען מען האט אויפ׳ן רעיון זיעבען זאכען.

ערשטענס, דארף דער מענש אין זינען האבען דעם שורש, די ערשטע מא־טעריע פון זיין בעשאפונג. ער דארף ניט פערגעסען, אז זיין קערפער האט זיך אנגעהויבען ענטוויקלען פון זוימען און בלוט, און ערשט נאכדעם ווי דיזע מא־טעריעס זיינען קאליע געווארען און האבען ארויסגעגעבען א שלעכטען ריח; און אז זייענדיג אין זיין מוטער׳ס בויך איז ער געשפייזט געווארען פון אומציכטיג בלוט. ער דארף אויך ניט פערגעסען, אז ווען דער מענש ווערט געבוירען איז ער א שוואך בריאה׳לע, שוואך אין זיין גאנצען קערפער און אברים, און אזוי וואקסט ער און ענטוויקעלט זיך פון שטופע צו שטופע ביז ער ווערט א פאלקא־מענער מענש, ערגרייכט זיין עלטער און לעבט אוים זיינע יאהרען. א געוויסער חכם האט אמאל געזאגט: ״איך קען ניט פערשטעהן ווי אזוי איינער וואס קומט צו זיין עקזיסטענץ אויף אזא אופן זאל אין זיך האבען גאוה!״ אז א מענש האט די זאכען אין זינען, ברענגט דאס איהם צו כניעה, צו אונטערטעטיגקייט, צו נידערגעפאלענקייט. אזוי ווי דוד המלך, עליו השלום, האט געזאגט אין תהלים: ״ה׳ מה אדם ותדעהו?״ — גאט, וואס איז דער מענש, אז דו זאלסט איהם אנערקענען? אין אן אנדער ארט זאגט דוד המלך: ״ואנכי תולעת ולא איש״ — איך בין א ווארים ניט קיין מענש.

צווייטענס, דארף א מענש האבען אויפ׳ן רעיון די בייזע בעגעגענישען וואס קענען איהם טרעפען אויף דער וועלט. עס קען איהם אויסקומען צו ליידען הונגער, דורשט, קעלט, היטץ, קראנקהייטען, אנדערע צרות און דאגות, פון וועל־כע נור דער טויט קען איהם בעפרייען. אז דער פערשטענדיגער וועט דאס אין זינען האבען וועט ער פערשטעהען זיין שוואכקייט און נישטיגקייט און ווי ער איז מאכטלאז צו פערהינדערען די שלעכטיגקייטען וואס קענען אויף איהם קומען. ער וועט דאן אנערקענען ווי ווייט ער איז הילפלאז, ווי ווייט זיינע כחות זיינען בעשרענקט און אז ער איז אויף דער וועלט ניט בעסער און ניט פרייער ווי א געפאנגענער אין תפיסה. דאס וועט איהם ברייגנען דערצו, אז ער וועט זיין אונטערטעניג אזוי ווי אן איינגעשפארטער אין תפיסה, וועלכער קען זיך ניט בעפרייען און קען ניט פערבעסערען זיין לאגע אהן דעם יעניגען וואס האלט איהם געפאנגען. אזוי ווי דער פסוק זאגט אין תהלים: ״תבוא לפניך אנקת אסיר״ — זאל פאר דיר, גאט, קומען דער הילפס־געשריי פון געבונדענעם, איינגעשפאר־טען אין תפיסה. דאס מיינט ער יעדען מענשען וואס איז אין די הענד פון גאט אזוי ווי א געפאנגענער ביי זיין פאנגער. אין אן אנדער ארט אין תהלים בעט דוד המלך: ״הוציאה ממסגר נפשי״ — נעהם מיך, גאט, ארוים פון איינשליסונג, ווייל איך בין אויף דער וועלט אזוי ווי אן איינגעשלאסענער, אן איינגעשפארטער אין געפענגנים.

דריטענס, ווען דער מענש וועט בעטראכטען און אין זינען האבען זיין אומ־וועקסלונג אויף דער וועלט, אז דאס לעבען וועט זיך איהם גיך ענדיגען און עס וועט קומען דער טויט, ווען אלע זיינע שטרעבונגען און האפנונגען וועלען אויפ־הערען, ווען ער וועט אלעס מוזען פערלאזען און קיין זאך ניט מיט זיך נעהמען,

וואָס זאָל איהם קענען עפּעס העלפען אין קבר; אז ער וועט האבען אויפ'ן געדאנקען ווי שווארץ, מיאוס און פערפוילט זיין פּנים וועט ווערען, ווי זיין לייב וועט פערוואנדעלט ווערען אין ווערים, ווי זיין גוף וועט פערדארבען און פערשטונקען ווערען אזוי ווי ער זאָל זיך קיינמאָל ניט האָבען געוואשען און גערייניגט — אז דער מענש וועט דאָס אלעס האָבען אויפ'ן רעיון, וועט ער זיין אונטערטעניג, נידערגעפאלען און די מדה פון גאוה, פון זיין שטאָלץ ביי זיך וועט צו איהם ניט קומען. אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין תהלים: "אך הבל בני אדם, כזב בני איש" — די ערדען־קינדער זיינען גאָרנישט, די מענשען־קינדער זיינען אויפ־הערבאר, זייער עקזיסטענץ, זייער זיין אויף דער וועלט הערט אויף.

פיערטענס, ווען א מענש וועט זיך בעדענקען ווענען די שולדען וואָס ער איז שולדיג צו גאָט פאר די פיעלע טובות און חסדים וואָס ער געניסט פון איהם, און ווי ער פערנאכלעסיגט מקיים צו זיין די מצוות, וואָס ער פערשטעהט מיט'ן שכל אז מען דארף זיי נאָכקומען, און וואָס ער פערשטעהט ניט; ווען ער וועט בעטראכטען ווי הינדערשטעליג ער איז אין דעם און ווי ער וועט זיך ניט קענען פערטהיידיגען ווען ער וועט דארפען אָפּגעבען דין וחשבון אויף זיינע מעשים, און ווי ער וועט ביים יום הדין חרטה האָבען אויף זיינע אויפפיהרונגען, דאן וועט ער ווערען א נכנע און זיין געמיטה וועט ערנידריגט און צובראָכען ווערען. דער פסוק זאָגט אין מלאכי: „ומי מכלכל את יום בואו" — ווער וועט קענען איבער־טראָגען דעם טאָג וואָס וועט קומען אָפּצוגעבען דין וחשבון פאר'ן מלך מלכי המלכים. און מורא אליין ברייננט צו אונטערטעניגקייט.

פינפטענס, ווערט א מענש א נכנע, ווען ער טראכט ווענען די גרויסקייט פון בורא יתברך, ווענען זיין מאכט און גבורה און ווענען דעם וואָס ער קוקט און זעהט וואָס דער מענש טהוט אָפּען און פערבאָרגען. און גאָט'ס גרויסקייט קען א מענש בעגרייפען ווען ער האָט אין זינען די גרויסע, מורא'דיגע זאכען וואָס צדיקים און חסידים פון אמאָליגע דורות האָבען אויפגעטהאָן. די גמרא דערצעהלט אויף איינעם פון זיי: "נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות" — ער האָט א בליק געטהאָן אויף א רשע און דער רשע איז געוואָרען א בערגעל ביינער. אויף יונתן בן עוזיאל ווערט געזאָגט, אז ווען ער האָט גע'דרשנ'ט אין דער תורה איז יעדע פויגעל, וואָס איז איבער איהם געפלויגען, באלד פערברענט געוואָרען. און עס איז דאָך קיין ספק אז נביאים זיינען געשטאַנען נאָך אין א העכערע מדרגה פון יענע גרויסע לייט, פון דעסטוועגען, ווען זיי, די נביאים, האָבען זיך אָנגעטראָפען מיט מלאכים זיינען זיי אונמעכטיג געוואָרען און האָבען זיך פאר די מלאכים געקניעט און געבוקט, אזוי ווי עס ווערט דערצעהלט אויף דניאל, יהושע און אַנדערע נביאים. און מלאכים, ווערט געזאָגט, קניען זיך און בוקען זיך פאר'ן בעשעפער. אין נחמיה זאָגט דער פסוק: „וצבא השמים לך משתחוים" — די חייל פון הימעל (די מלאכים) בוקען זיך צו דיר, גאָט, אז'ער אין תהלים ווערט געזאָגט: "ובהכלו כלו אומר כבוד" — אין גאָט'ס פאלאץ גיבען איהם אלע מלאכים אָפּ כבוד. היינט אז מלאכים, וואָס נביאים, וועלכע שטעהען העכער פון חסידים און צדיקים בוקען זיך פאר זיי, זיינען אונטערטעניג דעם בעשעפער, טאָ ווי קען אן איינפאכער מענש ניט זיין אונטערטעניג צו איהם? און נאָך א זאך: ווען א מענש וואָס האָט שכל, קוקט אויף דער זון, די לבנה, די שטערן און די ערד און אלעס וואָס געפינט זיך אויף איהר און אין איהר; ווען דער מענש בעטראכט דאָס אלעס, קען ער גאַנץ גוט פערשטעהן ווי אונטערטעניג ער דארף זיין צו גאָט.

וואָרום וואָס איז דער מענש געגען דעם כדור הארץ, געגען דעם ערד־קוגעל? און וואָס איז די ערד געגען די אנדערע הימעלשע וועלטען? און וואָס איז אלעם, די גאנצע שאפונג, געגען די גרויסקייט פון בעשעפער? אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין תהלים: "מה אנוש כי תזכרנו" — וואָס פאר א ווערדע האָט דער מענש, אז דו גאָט זאָלסט איהם געדענקען, אין זינען האָבען.

זעקסטענס, קומט א מענש צו דער מדה פון כניעה, ווען ער לייענט אין די ספרים פון די נביאים, וואו די בעלי גאוה, די שטאָלצע ווערען געטאַדעלט, און עס איז פאר זיי בעשטימט א שווערע שטראָף, וועהרענד די נידערגעפאלענע, די אונטערטעניגע ווערען געלויבט און עס איז פאר זיי בעשטימט גוטעס. ישעיה זאָגט: "עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים" — די אויגען פון די הויכע, פון די וואָס האלטען זיך ביי זיך גרויס, וועלען ערנידעריגט ווערען און עס וועט איינגעבויגען ווערען די הויכקייט פון די מענשען. אין משלי איז דאָ א פסוק: "לפני שבר גאון" — פאר א בראָך, פאר אן אומגליק קומט גאוה. דאָס הייסט, אז דאָס האלטען זיך גרויס פיהרט צו אומגליקען, צו צרות. דאגעגען ווידער ווערט געזאָגט אין תהלים: "מעודד ענוים ה'" — גאָט שטארקט, פעסטיגט די וואָס האלטען זיך נידעריג, די אונטערטעניגע. אן אנדער פסוק אין תהלים זאָגט: "וענוים ירשו ארץ" — נידערגעפאלענע וועלען ירש'ענען דאָס לאנד. פאלגליך, אז מען לערנט נביאים און מען ווייס דאָס, היט מען זיך אויס פון דער מדה פון גאוה און מען איז אונטערטעניג דעם בעשעפער.

זיבענטענס, ווען א מענש בעאָבאכטעט די אומוועקסלונגען וואָס קומען פאר אין לעבען פון איינצעלנע פערזאָנען און מלוכות און רעגירונגען; ווען א מענש וועט קוקען און בעטראכטען ווי די לאגע פון מענשען ווערט געענדערט, ווי ארימע ווערען רייך און רייכע ווערען ארים, ווי מדינות און פעלקער ווערען פערניכטעט בעת אנדערע מדינות אדער פעלקער ווערען דערפון אויפגעריכט, גרעסער, רייכער און שטארקער, און דער סוף פון כלל איז דער טויט, — אז א מענש וועט דאָס אלעס אין זינען האָבען וועט ער זיין אונטערטעניג און וועט זיך ניט גרוים האל־טען מיט קיין זאך, ניט מיט רייכטהום, ניט מיט גבורה און ניט מיט געוויסע פעהיגקייטען, און וועט זיך ניט פערלאָזען אויף קיין זאך און אויף קיינעם, נור אויף גאָט, אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" — גליקליך איז דער מענש וואָס האָט בטחון נור אין גאָט.

און אז א מענש'ענ'ם הארץ וועט ניט זיין פוסט פון איינע פון די זיעבען ענינים וואָס מיר האָבען דערמאָהנט, אז ער וועט, הייסט עס, האָבען אין דער מחשבה די דאָזיגע זאכען, וועט ער שטענדיג זיין אונטערטעניג און נידערגע־פאלען און די אונטערטעניגקייט וועט ביי איהם ווערען א נאטור־זאך, איינגע־וואָרצעלט אין זיינע געפיהלען אויף אימער. און אז די כניעה וועט ביי איהם ווערען אן איינגענשאפט, א נאטירליכע נייגונג, וועט די דאָזיגע מדה פון איהם דערוויטערען אלע מינים גאוה און שטאָלץ און דאָס וועט איהם פערמיידען פון זינד, אזוי ווי דער פסוק זאָגט אין דער תורה: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" — די מורא פאר גאָט וועט פאלען אויף אייך און איהר וועט ניט זינדיגען, און אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין פרקי אבות: "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה" — בעאָבאכט, מענש, דריי זאכען און דו וועסט ניט קומען צו אן עברה. די דריי זאכען זיינען: ווייס פון וואנען דו קומסט, וואוהין דו וועסט סוף כל סוף געהן, און פאר וועמען דו וועסט דארפען אפגע־בען דיין חשבון, און ווי עס ווערט דאָרט ווייטער ערקלעהרט.

פרק ו'

אין די אויפפיהרונגען ווי אזוי א נכנע, אן אונטערטעניגער צו גאט, דארף זיך אויפפיהרען, זיינען דא צעהן פונקטען. ווען מען קומט ניט נאך די צעהן פונקטען, קען די אונטערטעניגקייט ניט זיין קיין פאלקאמענע.

ערשטענס, דארף דער נכנע וויסען גאט און זיינע גוטע מדות און די אויבערמאכט וואס ער האט געגעבען דעם מענשען איבער אנדערע לעבעדיגע בעשעפעניסען, אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין תהלים: "תמשילהו במעשי ידיך" — דו האסט דעם מענשען געמאכט געוועלטיגען איבער דיין שאפונג. דאס הייסט: די כניעה דארף ניט קומען אויס אונוויסענהייט, אויס פערגרעבטהייט. דער מענש דארף וויסען די ראלע וואס ער שפיעלט אויף דער וועלט; ער דארף פערשטעהען אז ער שטעהט העכער פון חיות, בהמות און עופות, אבער צו דער זעלבער צייט אנערקענען די גרויסקייט, די ערהאבענקייט און די הימעלשע חכמה פון גאט. אז ער וועט דאס וויסען און פערשטעהן, וועט ער זיין אונטערטעניג און ערנידריגט פאר איהם אויף א געהעריגען אופן. ער וועט דאן לערנען פון דעם חכם, פון שלמה המלך, וועלכער האט געזאגט: "אל תתהדר לפני מלך" — דו זאלסט ניט פראוועז קיין גאוה פאר א קעניג, און זעלבסטפערשטענדליך, אז פאר'ן מלך מלכי המלכים, פאר'ן קעניג איבער אלע קעניגע, און הארר איבער אלע הארען, פאר גאט, וואס מען קען איהם ניט פארשטעלען אין קיין שום געשטאלט און אויסזעהן, דארף מען זיך געוויס ניט האלטען גרויס.

צווייטענס, דארף דער נכנע וויסען די חיובים, די פליכטען פון דער תורה, וואס מען פערשטעהט ניט מיט'ן שכל און די וואס דער שכל דיקטירט אז מען זאל אזוי טהאן אדער ניט טהאן. און ער דארף לערנען די תורה, כדי צו וויסען די תנאים פון כניעה און ווען און וואו צו זיין א נכנע. ווארום עס זיינען דא פעלע, ווען מען דארף דוקא זיין שטאלץ ביי זיך, ניט נידערגעפאלען, אזוי ווי עס איז געזאגט געווארען אין שער עבודת האלהים.

דריטענס, אום צו זיין א ריכטיגער נכנע, דארף דער מענש האבען א ברייט הארץ, וואס זאל קענען פערנעהמען אונבעקוועמליכקייטען און אונאנגענעהמליכקייטען. ער דארף קענען פערטראגען זאכען וואס ער האט פיינט, וואס איז געגען זיין טבע און אננעהמען פאר גוט, ווען צוליעב זיין עהרליכקייט און פרומקייט קומט איהם אויס צו ליידען זלזולים פון שלעכטע מענשען. ער דארף זיין א סבלן, אן איינגעהאלטענער, א געדולדיגער און ניט זוכען קיין נקמה פון די וואס טהוען איהם וועה, אזוי ווי דוד המלך זאגט אין תהלים: "אם גמלתי שולמי רע" — האב איך דען בייז געטהאן אפילו די יעניגע וואס האבען מיר פאר גוטעס בעצאהלט מיט שלעכטעס? אדער ווי עס ווערט געזאגט אין משלי: "אל תאמר כאשר עשה לי כן אעשה לו" — דו זאלסט ניט זאגען: אזוי ווי יענער האט מיר געטהאן וועל איך איהם צוריק אפטהאן. און די חז"ל האבען געזאגט: "הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" — די פארשעהמטע וואס פארשעהמען קיינעם ניט, די וואס הערען ווי מען בעליידיגט זיי און ענטפערען ניט, אויף זיי זאגט דער פסוק: אז גאט'ס ליעבהאבער שיינען ווי די זון ווען זי געהט אויף. דער וואס פיהרט זיך אויף אזא אופן ווערט ביי די חז"ל אנגערופען "מעביר על מדותיו" — ער שטייגט אריבער אדער בעקעמפפט זיינע מדות, זיינע נאטירליכע נייגונגען.

פיערטענס, בעלאנגט צו דער מדה פון כניעה: גוטעם טהאן צו מענשען, רייד־ען מיט לייטען גוטע רייד, אורטהיילען זיי צו גוטען, ניט ריידען אויף קיינעם קיין שלעכטעס און מוחל זיין די יעניגע וואס טאדלען איהם אדער ריידען אויף איהם לשון הרע, אויב אפילו זיי זיינען ניט ווערטה מען זאל זיי מוחל זיין. וועגען דער מדה פון דן זיין מענשען לזכות, פון אורטהייל‍ען מענשען צו גוטען, זאגט שלמה המלך אין קהלת: "גם במדעך מלך אל תקלל" — אפילו אין דיינע גע־דאנקען זאלסטו ניט טאדלען קיין מלך, און אויב אפילו עס ווייזט דיר אויס אז ער האט וואס געטהאן ניט ריכטיג, זאלסטו זוכען ווי אזוי צו רעכטפערטיגען זיין טהאט. און וועגען דער מדה פון ניט ריידען קיין שלעכטעס אויף אימיצען זאגט דוד המלך פון גאט'ס וועגען אין תהלים: "פיך שלחת ברעה, תשב באחיך תדבר" — דיין מויל האסטו אנגעווענדעט צו שלעכטען, דו זיצט און בערעדסט דיין ברודער, וועסטו דערפאר בעשטראפט ווערען. און וואס אנבעלאנגט מוחל צו זיין פערלוימדער, לשון הרע'ניקעס, טאדלער און בעליידיגער דערצעהלט די תורה, אז מרים און אהרן האבען בערעדט משה'ן און נאכהער ווערט געזאגט "והאיש משה ענו מאד" — דער מאן משה איז געווען א גרויסער ענו, א גע־פאלענער ביי זיך, וואס האט ניט נעוואוסט צו האלטען זיך גרויס, און דעם מיטול "ענו" האט ער בעקומען ווייל ער האט זיינע בערײדער מרים און אהרן מוחל געווען. קהלת גיט אן עצה טובה די מענשען: "גם לכל הדברים אשר ידברו. אל תתן לבך" — דו זאלסט ניט אכטען אויף דעם וואס אימיצער רעדט וועגען דיר און זאל דאס דיר ניט אארען.

אין גמרא ווערט דערצעהלט: עס האט פאסירט אז רבי אליעזר האט מתפלל געווען פאר'ן עמוד אויף רעגען און האט געזאגט פיער און צוואנציג ערליי תפלות, אבער ער איז ניט געענטפערט געווארען. האט זיך נאכהער אוועקגע־שטעלט רבי עקיבא און האט געזאגט "אבינו מלכנו" און ער איז געענטפערט געווארען. זיין קורצע תפלה, הייסט עס, איז אנגענומען געווארען און עס איז געקומען רעגען. איז ארויס א בת קול, א שטימע פון הימעל, און געזאגט: דאס וואס רבי עקיבא האט מיט זיין קורצע תפלה גע'פועל'ט און רבי אליעזר מיט די פיער און צוואנציג תפלות ניט, איז ניט צוליעב דעם ווייל רבי עקיבא איז גרעסער פון רבי אליעזר, נור ווייל דער ערשטער איז א מעביר על מדותיו און דער צווייטער ניט. רבי עקיבא איז בעזעסען די מדה טובה פון ניט אין כעס זיין אויף די וואס האבען איהם בייז געטהאן און ניט ווע‍לען זעהן אן זיי נקמה, און רבי אליעזר האט ניט געקענט געהן געגען דעם געבוירענעם אינ־סטינקט פון מענשען צו טראגען פיעל ניט איז שנאה אויף די יעניגע וואס טהוען איהם עטוואס שלעכטעס.

עס ווערט דערצעהלט אויף א געוויסען חסיד וואס איז אמאל פערבייגע־גאנגען א פלאץ וואו עס איז געלעגען א פערפוילטע נבלה פון א הונד. האבען זיינע תלמידים צו איהם געזאגט: "ווי פערשטונקען דיעזע נבלה איז". האט דער חסיד צו זיי געזאגט: "זעהט אבער ווי ווייס איהרע צייהן זיינען". דער חסיד האט דערמיט אויסען געווען געבען זיינע תלמידים א לעקציע, אז מען דארף זיין געהיט פון ריידען בעליידיגונגס ווערטער אויף וועמען עס איז. ער האט זיי געצייגט, אז אפילו אין א גע'פגר'טען הונד דארף מען זוכען די מעלות, ניט די חסרונות, אפשיטא שוין אויף א לעבעדיגען מענשען, וואס האט שכל און פערשטעהט, דארף מען געווים קיינע שלעכטעס ניט ריידען. די כונה פון

יענעם חסיד איז געווען אז זיינע תלמידים זאלען זיך געוואוינען נור צו ריידען גוטעס, וועט עס ביי זיי ווערען א נאטור זאך און זיי וועלען קיינעם ניט טאדלען, קיינעם ניט בעליידיגען און אויף קיינעם קיין שלעכט ווארט ניט זאגען, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין תהלים וועגען די מעלות פון א צדיק: "לא רגל על לשונו" — ער פערלוימדעט קיינעם ניט מיט זיין צונג, ער רעדט אויף קיינעם קיינע שלעכטעס.

פינפטענס, דארף די מדה פון כניעה זיין אי אן אויסענווייניגסטע, אי אן אינווייניגסטע. דער מענש דארף, הייסט עס, זיין א נכנע, אן אונטערטעניגער אין זיינע אל־טעגליכע בעשעפטיגונגען. די אונטערטעניגקייט דארף אנגעזעהן ווערען אין זיין ריידען, אין זיינע טהאטען און אין די בעוועגונגען פון זיינע אברים און ער דארף אויך אונטערטעניג זיין אין זיין מחשבה, אין זיינע געדאנקען. עס טויג אבער ניט ארויסצוציינגען זיך אלס א נכנע און אין הארצען האלטען זיך גרויס, אדער פערקעהרט. די אונטערטעניגקייט צום בורא יתברך דארף זיין א פאלשטענדיגע מיט'ן גוף אזוי ווי מיט דער נשמה, און די אונטערטעניגקייט צו מענשען דארף זיין לויט זייערע מעלות און לויט די טובות וואס איינער האט פון זיי אין הימלעשע און וועלטליכע ענינים. וואס דער למדן און דער צדיק איז גרעסער און וואס מעהר מען לערענט פון איהם אלץ מעהר אונטערטעניג דארף מען צו איהם זיין. דאס זעלבע איז אויך מיט וועלטליכע געגנוסען. וואס מעהר גוטעס מען געניסט פון איינעם, אלץ מעהר דארף די אונטערטעניגקייט צו איהם זיין גרעסער. אונזערע אלטע לעהרער האבען געזאגט אין פרקי אבות: "הוי שפל רוח בפני כל אדם" — דו זאלסט ערנידעריגט זיין פאר אלע מענשען, און: "הוי קל לראש ונוח לתשחורת" — דו זאלסט ניעדערשעצט זיין פאר אן עלטסטען, פאר א חשוב'ערען ווי דו ביזט און דעמוטיג זאלסטו אויך זיין פאר אן איינגערען.

זעקסטענס, דארף דער נכנע זיך ניט האלטען פאר קליין אין ענינים פון עולם הבא. אין דעם פרט דארף ער זיך הויכשעצען. ער דארף זיך בעטראכטען פאר אזעלכען וואס קען דערגרייכען א הויכע מדרגה. ער טאר ניט זאגען, אז די ביסעל מעשים טובים וואס ער טהוט איז פאר איהם גענוג, ווייל ער וועט סאי ווי סאי ניט קומען צו דער מדרגה פון צדיקים. פערקעהרט: וואס אנבעלאנגט צו תורה און מעשים טובים איז פיעל דער מענש טהוט, פיעל ער בעמיהט זיך אין דעם, דארף ער בעטראכטען פאר ווייניג און שטענדיג אלץ שטרעבען צו העכערס און גרעסערס און ניט דענקען אז ער איז א קליין מענשעלע, וואס קען הויך ניט שטייגען, אזוי ווי דער פסוק זאגט ביי יהושפט און ד"ה ב': "ויגבה לבו בדרכי ה'" — און ער האט דערהויבען זיין הארץ איז גאט'ס וועגען, דאס הייסט: אין געטליכעס, אין מצוות זאכען האט ער זיך געהאלטען שטאלץ ביי זיך און געגלויבט אז ער קען דערגרייכען העכערס.

זיעבעטענס, דארף ער זיינע גוטע טהאטען האלטען פאר קליין און פערדרוס האבען אויף זיך אליין וואס ער פערקירצט, וואס ער טהוט ניט גענוג אין די אנגעלעגענהייטען פון דער תורה ניט פאר גאט און ניט פאר לייט, און בעטען ביי גאט אז ער זאל איהם העלפען און שטארקען צו טהאן וואס מעהר. און בעת ער טהוט עפעס פון גאט'ס וועגען, אויב ער טהוט דאס ביחידות, אליין מיט זיך, אדער צווישען מענשען, זאל ער ניט אכטען אויף זיין גדולה און כבוד, אפילו אויב ער איז א געהויבענער מענש, א גרויסער חשוב צווישען זיינע מיט־

מענשען. ער זאָל ניט זאָגען, אז דאָס און דאָס פּאַסט איהם ניט צו טהאָן און דאָס איז אן ערנידערונג פאר זיין כבוד, אזוי ווי מיר געפינען ביי אהרן הכהן, כאָטש ער איז געווען די העכסטע פּערזענליכקייט ביי אידען, פון דעסטוועגען האָט ער געהאַט ארונטערצונעהמען יעדען טאָג די אש פון מזבח, וואָס איז ניט קיין ציכטיגע ארבייט. גאָט האָט איהם געהייסען דאָס טהאָן כדי ער זאָל ניט פּראָווען קיין צופיעל גדלות. אָדער אזוי ווי עס ווערט געזאָגט ביי דוד המלך אין שמואל א׳: ״ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה׳״ — מיכל בת שאול האָט געזעהן דוד׳ן שפּרינגענדיג און טאַנצענדיג פאר גאָט — א זאך וואָס פּאַסט ניט פאר א קעניג, און מיכל האָט איהם דערפאַר געטאַדעלט.

אכטענס, דאַרף דער נכנע זיך בענוגענען מיט דער חיונה וואָס עס מאַכט זיך איהם און וואָס ער האָט ביכולת צו קריגען. ער דאַרף ניעדערשעצען און פעראַכטען דעם נפש הבהמית זיינעם, זיין טהיערישען געפיהל, וואָס שטרעבט צו תאוות, צו קערפּערליכע תענוגים, און ער דאַרף זיין אייגענעם געפיהל אָדער אינסטינקט אַפּגעוואוינען דערפון און זיך אַפּגעבען מיט צאָהלען די שולדען צום בעשעפער פאר די טובות און חסדים וואָס ער טהוט מיט איהם. אזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: ״דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב לבי״ — איך לויף אין וועג פון דיינע מצוות, ווייל מיין הארץ איז ברייט, פריי פון תאות עולם הזה, פון גלוסטען צו קערפּערליכע פאַרגעניגענס.

נייטענס, כאָטש א מענש טאָר ניט זוכען קיין נקמה און ניט טראָגען קיין שנאה אויף אומיצען פאר זיינע אייגענע קריוודעס, דאַרף ער דאָס אבער יאָ טהאָן פאר דעם כבוד פון בעשעפער. ער דאַרף פיינט האָבען די רשעים וואָס זינדיגען געגען גאָט און זיך אַפּרעכענען מיט זיי, אויב ער קען. ער טאָר ניט זאָגען: ״אזוי ווי איך בין מוחל די וואָס טהוען עולות מיר פּערזענליך, אזוי בין איך אויך מוחל די פערברעכער געגען גאָט אָדער די וואָס ריידען שלעכטעס אויף די נביאים און צדיקים״. ער טאָר אויך ניט פערצייהען איינעם וואָס בערויבט אָדער בעשווינדעלט אן אנדערען אזוי ווי ער פערצייהעט ווען מען טהוט עס איהם אליין. ווען עס האַנדעלט זיך וועגען אן אנדער פּערזאָן איז ער מחויב מציל זיין דעם בערויבטען פון די הענד פון רויבער, אזוי ווי דער פּסוק זאָגט אין ירמיה: ״דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק״ — ריכטעט יעדען פריהמאָרגען א ריכטיגען משפט און רעטעט דעם גערויבטען פון רויבערס האַנד. און איוב זאָגט: ״ואשברה מתלעות עול״ — איך האָב צובראָכען די באַק־צייהנער פון פערברעכער און אוועקגענומען, ארויסגעריסען פון די צייהן זיין רויב. און ער דאַרף מענשען לערנען ווי צו דיענען גאָט און זיי שטראָפען און שטעלען זיי אין ביוש פאר זייערע שלעכטע מעשים און פערהיטען אז זיי זאָלען ווייטער קיינע שלעכטעס ניט טהאָן. ער דאַרף זיך וועגען דעם בעמיהען מיט זיין האַנד און צונג, דאָס הייסט: שרייבען מוסר ספרים און זאָגען מוסר דרשות, אויב נור ער איז אימשטאַנד דאָס צו טהאָן. ווען עס האַנדעלט זיך וועגען דורכ־פיהרען גאָט׳ס משפט, וועגען אַפּרעכענען זיך מיט א זינדיגען לויט ער האָט פערדיענט; דאַרף דער חשוב׳סטער מענש ניט געשיינט ווערען, נור באַלד דורכפיהרען זיין שטראַף, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין תהלים אויף פּנחס: ״ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם״ — פּנחס האָט זיך אויפגעשטעלט און אַפּגעטהאָן זמרי בן סלוא זיין משפט און די מגפה איז אַפּגעהאַלטען געוואָרען און דאָס איז איהם פערעכענט געוואָרען פאר

א צדקה אויף אלע דורות ביז אייביג. פנחס האט אלזא ניט געאכטעט דערויף וואס זמרי איז געווען אן אנגענומענער מענשביים פאלק, א נשיא און קוים האט ער געזעהן אז זמרי איז בעגאנגען א מיאוס'ן פערברעכען מיט דער מדינית, האט ער איהם דערשטאכען מיט א שפיעז.

צעהנטענס, דארף דער נכנע ריידען ווייניג און געלאסען מיט א ניעדעריגען קול, ניט שווערען מיט גאט'ס נאמען אפילו אויף אן אמת, ניט בריינגען אויפ'ן צונג קיין ליגען, ניט זיצען אין א געזעלשאפט פון הולטאיעס, פון שפאטער און חוזק מאכער און ניט אנטהייל נעהמען אין די הוליאנקעס פון גראבע יונגען. דאס אלעס דארף ער טהאן ניט אויס גאוה, ווייל איהם פאסט ניט צו קאמפאנירען זיך מיט ניעדעריגערע פון איהם, נור אויס כניעה, אויס אונטערטעניגקייט צו גאט. ער טאר אפילו אין אזא פרט אויך ניט פראוועז קיין גדלות, נור אלץ זיין געפאלען ביי זיך, אזוי ווי ירמיהו הנביא האט געזאגט: "לא ישבתי בסוד משחקים ואעלוז מפני ידך בדד ישבתי" — איך בין ניט געזעסען אין געזעלשאפט פון פרעהליכע יונגען און זיך ניט אונטערהאלטען מיט זיי. איך האב דאס ניט געטהאן אויס גדלות, נור צוליעב דיין (גאט'ס) האנד, דיין גרויסע מאכט, אונטער וועלכע איך בין אונטערוואָרפען. אויס כניעה, אויס אונטערטעניגקייט בין איך געזעסען איינזאם און זיך ניט קאמפאנירט מיט לוסטיגע לייט.

פרק ז'

עס זיינען דא פינפערליי סמנים, אן וועלכע מען קען דערקענען און איבעצייגט זיין אויב די כניעה, די אונטערטעניגקייט פון א מענשען איז א ריכטיגע ווי עס בעדארף זיין.

איין סימן איז: ווען א מענש ווערט שטארק אין כעס אויף איינעם וואס בעליידיגט איהם מיט רייד אדער מיט טהאט און ער האלט איין דעם כעס און איז איהם מוחל, בעת ער איז אימשטאנד צו נעהמען נקמה פון יענעם, איז א סימן אז ער טהוט דאס אויס ענוית, אויס נידערגעפאלענקייט, און אזא אונטערטעניגקייט איז א ריכטיגע.

דער צווייטער סימן איז: ווען איינער לייִדעט א גרויסען שאדען אדער עס פאסירט עפעס אן אומגליק אין זיין פאמיליע, און זיין סבלנות, זיין געדולד אדער איינגעהאלטענקייט איז גובר די שרעק פון דעו' צרה און ער נעהמט עס אן פאר גוט, צייגט עס, אז ער איז אן אמת'ער נכנע, אן אונטערטעניגער צו גאט ווי געהעריג איז, אזוי ווי דער פסוק זאגט אויף אהרן הכהן, ווען זיינע זיהן נדב און אביהו זיינען געשטארבען: „וידום אהרן" — און אהרן האט געשוויגען. ער האט היסט עס, קיין פאראיבעל געהאט אויף גאט און איז זיכער געווען אז גאט'ס משפט איז א גערעכטער. אדער אזוי ווי דוד המלך זאגט אין תהלים: „דום לה' והתחולל לו" — ווען עס טרעפט דיר עפעס א צרה, ווארט מיט געדולד אויף גאט'ס הילף און האף צו איהם אז ער וועט דיר העלפען, אבער ניט מתרעם זיין, פערדרוס האבען ח"ו אויף גאט. אין עמוס איז דא א פסוק: "לכן המשכיל בעת ההיא ידום" — דער קלוגער וועט אין יענער צייט פון א צרה שווייגען און האפען אויף הילף.

דריטענס: ווען איינער ווערט א מפורסם, א בעוואוסטע פערזענליכקייט צו גוטען אדער צו שלעכטען; ווען איינער, הייסט עס, ווערט פאפולער צוליעב זיינע גוטע מעשים אדער פערקעהרט — צוליעב שלעכטע מעשים, זיינען דא סמנים, אז וועלכע מען קען דערקענען אויב ער איז אן אמת'ער נכנע אדער ניט. אויב דער מענש איז אונטערטעניג צו גאט מיט'ן גאנצען הארצען, איז אויב מען לויבט איהם פאר א גוטע זאך, וואס ער האט געטהאן, דארף ער יענעם טהאט, פאר וועלכען מען לויבט איהם, גרינגשעצען, קליין מאכען און ערקלעהרען אז פאר אזא קלייניגקייט איז ניט כדאי צו זאגען אויף איהם שבחים, מחמת ער האט דערמיט ניט אויפגעטהאן אפילו קיין קליינעם טהייל פון דעם וואס ער איז מחויב צו טהאן פאר'ן בעשעפער פאר דיא פיעלע טובות וואס ער געניסט פון איהם. ער דארף זאגען צו דעם וואס לויבט איהם: "גענוג, ברודער. הער אויף צו זאגען אויף מיר שבחים, ווייל דאס וואס איך האב געטהאן איז געגען מיינע זינד ניט מעהר ווי א פונק פייער אין ים. און אויב אפילו מיין טהאט האט עפעס א ווערדע; אויב אפילו אז און פאר זיך איז דיא זאך וואס איך האב געטהאן א גוטע, ווייס איך ניט אויב איך האב עס געטהאן אויף אזא אופן, אז דאס זאל זיין אנגענומען ביים בעשעפער און ער זאל מיר די מצוה ניט צוריקווארפען. אפשר האב איך ניט ריכטיג מכוון געווען פון גאטס וועגען, אפשר האב איך ביים טהאן די מצוה געהאט עפעס אנדערע אבזיכטען און האב אליין דיא זאך פערדארבען, און מיר געפינען, אז ווען מען טהוט א גוטע זאך ניט וויא געהעריג איז, וויל דאס גאט ניט האבען, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין ישעיה: "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי" — ווען איהר קומט צו מיר אין בית המקדש ניט מיט'ן ריכטיגען אבזיכט, ניט מיט דער געהעריגער כונה, ווער בעט עס ביי אייך, ווער פערלאנגט עס איהר זאלט טרעטען מיינע הויפען?"

אזוי דארף דער אמת'ער נכנע זאגען, ווען מען לויבט איהם פאר א גוטע זאך וואס ער האט טאקי געטהאן. א פשיטא שוין, ווען מען זאגט אויף איהם שבחים פאר א זאך וואס ער האט גאר ניט געטהאן, דארף ער געוויס זאגען דעם אמת, אז מען לויבט איהם אומזיסט און אז מען רעכענט צו איהם צו א מעשה טוב, פון וועלכע ער ווייס גאר ניט. ער דארף דעם לויב זאגער ערקלעהרען: "עס איז, ברודער, גענוג טרויעריג וואס איך טהו ניט דאס וואס איך בין מחויב צו טהאן פאר'ן בעשעפער, קומסטו נאך צו מאכען מיין זינד גרעסער דערמיט וואס דו זאגסט אויף מיר שבחים און דו ווארפסט אויף מיר אן מעשים טובים, וואס איך האב גאר ניט געטהאן. איך ווייס מיינע זינד בעסער ווי דו און לויב מיך ניט אלס א צדיק. דוד המלך האט אויך אזוי געזאגט אין תהלים: "כי פשעי אני אדע" — "איך ווייס מיינע זינד".

פערקערט וויעדער: ווארפט מען איינעם אויף א מעשה רע וואס ער האט געטהאן, איז אויב ער איז אן אמת'ער נכנע, דארף ער מודה זיין און ניט זוכען קיינע תרוצים און פערטהיידיגונגען און ניט וועלען ריינוואשען זיך דערפון. ער דארף האנדלען ווי יהודה האט געהאנדעלט ביי דעם חטא מיט תמר, ווען ער האט גלייך מודה געווען און געזאגט: "צדקה ממני" — זי איז גערעכט. זי איז מעוברת פון מיר. און ער דארף יענעם, וואס ווארפט איהם אויף דיא מעשה רע, ניט טאדלען פאר'ן אויפדעקען זיין זינד און ער דארף איהם זאגען: "ברודער, וואס פאר א ווערדע האט דער חטא מיינער, וואס דו ווייסט. געגען מיינע חטאים וואס דו ווייסט ניט און וואס גאט ווארט און שטראפט מיך ניט

פאר זיי? ווען דו וואלסט געוואוסט אלע מיינע שלעכטע מעשים, וואלסטו אנטלאפען פון מיר, ווייל דו וואלסט מורא געהאט אז גאט זאל דיר ניט שטראפען פאר קאמפאנירען זיך מיט א שלעכטען מענשען, מיט א רשע. אזוי ווי א געוויסער משורר האט געזאגט: "חטאי לו יריחון בם שכני אזי ברחו ורחקו מן גבולי" — ווען מיינע שכנים זאלען דערשמעקען מיינע זינד, וואלטען זיי אנטלאפען און זיך דערווייטערט פון מיין גבול, פון דעם פלאץ וואו איך געפין זיך. און איוב האט געזאגט: "אם כסיתי כאדם פשעי?" — האב איך דען וויא אנדערע מענשען פערבארגען מיינע זינד? איך האב, הייסט עס, די עולות וואס איך האב געטהאן ניט בעהאלטען און מודה געווען אויף זיי".

און אויב ווייעדער די מעשה רע, וואס מען זאגט אויף איהם, איז ניט אמת, דארף דער ריכטיגער נכנע זאגען צו דעם וואס ווארפט עס איהם אויף: "ברודער, עס איז ביי מיר קיין וואונדער וואס דער בעשעפער האט מיך פערהיט פון טהאן דעם פערברעכען וואס דו רעכענסט צו מיר צו. ער האט מיר געטהאן אזוי פיעל טובות, האט ער מיר די טובה אויך געטהאן און מיך בעשירעמט פון טהאן אזא עולה. עס איז מיר אבער א גרויסער חידוש וואס ער, דער בעשעפער, האט ניט ענטדעקט אויף מיר גרעסערע און העסליכערע חטאים ווי דיא וואס דו דערצעהלסט אויף מיר. הער אויף ברודער. שאנעווע דיינע זכיות אז דו זאלסט זיי ניט פערליערען דורך דיין פערלוימדען מיר, ווארום עס ווערט דערצעהלט אויף א געוויסען פרומען מאן, וואס מען האט אויף איהם גערעדט שלעכטעס און ווען ער, דער פרומער מאן, האט זיך דערפון דערוואוסט, האט ער דעם פערלוימדער אריינגעשיקט א פיינע מתנה און איהם געשריעבען: "איך האב געהערט אז דו האסט מיר געשענקט א טהייל פון דיינע זכיות, שיק איך דיר דערפאר דיעזע בעלוינונג". א געוויסער חסיד האט געזאגט: א סך מענשען, ווען זיי וועלען קומען צום משפט אויף יענער וועלט, וועט מען זיי אויפצייגען אויף זייער חשבון מעשים טובים וואס זיי האבען גאר קיינמאל ניט געטהאן. און ווען זיי וועלען ערקלערען אז זיי ווייסען דערפון ניט, וועט מען זיי זאגען, אז דאס איז צוגערעכענט געווארען צו זיי פון די יעניגע וואס האבען זיי בערעדט און אומזיסט געטאדעלט. פערקעהרט ווידער: וועלען אנדערע ביים יום הדין מאהנען געוויסע מצות וואס זיי האבען געטהאן און זיי זיינען ניטא אין צעטעל פון זייערע מעשים טובים, וועט מען זיי ערקלעהרען, אז זיי האבען דעם זכות פון יענע מצות פערלארען און דאס איז אוועקגעגעבען געווארען צו די יעניגע, אויף וועמען זיי האבען ארויפגעווארפען זינד וואס זיי האבען ניט געטהאן. און דיא תורה האט אונז אנגעזאגט און געווארענט אז מיר זאלען ניט ריידען קיין לשון הרע, ווי דער פסוק זאגט: „זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים" — געדענק וואס גאט דיין גאט האט געטהאן צו מרים דערפאר וואס זי האט גערעדט לשון הרע אויף איהר ברודער משה.

דער פיערטער סמן פון כניעה איז: ווען איינער ווערט געבענשט פון גאט מיט גדולה, א סך חכמה און קענטניס, אדער רייכטהום אדער כבוד פון א קעניג און עהנליכע זאכען וואס מענשען בעריהמען זיך דערמיט און האלטען זיך גרויס, און ער פערבלייבט ביי זיין פריהעריגע שפלות, ביי זיין פריהעריגע ערניעדערונג געגען גאט, און איז גוט צו מענשען אלע איינס ווי ער וואלט ניט געווען קיין דערהויבענער, אזוי ווי אברהם אבינו, וואס גאט האט איהם צוגעטהיילט אזא גרויסען כבוד און געזאגט: "המכסה אני מאברהם?" — וועל איך דען פער־

בארגען פון אברהם וואס איך וויל טהאן, און דאך האט ער, אברהם, געזאגט: "ואנכי עפר ואפר", איך בין ניט מעהר ווי ערד און אש. — אז א מענש פיהרט זיך אזוי, איז ער אן אמת'ער, אויפריכטיגער אונטערטעניגער. דוד המלך האט זיך אויך אזוי נוהג געווען. כאטש ער איז געווען א קעניג, א הערשער איבער'ן פאלק ישראל, האט ער זיך פון דעסטוועגען געהאלטען אזוי קליין און ניעדעריג ביי זיך, אז ער האט געזאגט: "ואנכי תולעת ולא איש" — איך בין א ווארים, ניט קיין מענש.

דער פינפטער סמן פון כניעה איז: ווען איינער מאכט זיך אליין פארווירפע אויף זיינע זינד און ער גיט אויף זיך אליין ארויס דעם פסק, וואס גאט דארף איהם געבען, כאטש קיינער צווינגט איהם ניט דערצו און קיינער האט די מאכט צו צווינגען איהם. אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין עזרא: די אידען האבען זיך מתודה געווען און געזאגט: "אנחנו מעלנו באלהינו" — מיר האבען גע־פעלשט און אונזער גאט דערמיט וואס מיר האבען גענומען גויאישע ווייבער. און ווייטער ווערט דארט דערצעהלט: "ויתנו ידם להוציא נשיהם" — זיי האבען אליין פריייוויליג געגעבען תקיעת כף אוועקצושיקען זייערע ניט אידישע ווייבער. דורך אזעלכע זאכען דערקענט מען די אמת'ע כניעה, די אמת'ע אונטערטעניג־קייט און ערניעדערונג פאר גאט און דאס איז דער אמת'ער סמן פון אן אויפ־ריכטיגע הערצליכע כניעה.

פרק ח'

איצט וועלען מיר ערקלעהרען דעם אכטען פונקט: אויב כניעה קומט פון מדות טובות, אדער מדות טובות קומען פון כניעה. דאס הייסט: וואס איז דער עיקר? מיט וואס דארף זיך א מענש פריהער אפגעבען? דארף ער זיך אפגעבען מיט גוטע טהאטען און די כניעה, די אונטערטעניגקייט צו גאט וועט שוין במילא קומען, אדער ער דארף פריהער ווערען א נכנע און דאס וועט איהם ברייגגען צו גוטע טהאטען? דארויף וועל איך ענטפערען: אז מיר ווייסען, דאס ווען א מענש וויל ווערען אן עובד ה', דארף ער צוערשט ארונטערוואַרפען פון זיך די מדה פון הארענשאפט, פון זיין אן אויבערהארר אדער פון וועלען זיין אן אויבערהארר. ווארום הארר און קנעכט זיינען אבהענגיג אייבס אן דאס אנדערע. א מענש קען ניט גערופען ווערען קנעכט אויב ער האט ניט קיין אויבערהארר איבער זיך, און קיינער קען ניט גערופען ווערען הארר, סיידען ער האט א קנעכט, איינער וואס בעדיענט איהם, וואס איז אונטער זיין רשות. און יעדער פון זיי, דער הארר ווי דער קנעכט, בעקומען זייערע נעמען אדער טיטולען גלייך, ניט איינער פריהער פון דעם אנדערען. דער הארר בעקומט ניט דעם טיטול הארר איידער ער האט דעם קנעכט, און דער קנעכט בעקומט ניט דעם טיטול קנעכט איידער ער פערדינגט זיך צו זיין הארר.

דעריבער קען א מענש ניט זיין קיין עובד ה', גאט'ס דיענער, סיידען ער ציהט אויף זיך ארויף דעם יאך פון א קנעכט, סיידען ער האט אין זיך דיא מדות, די אייגענשאפטען פון א דיענער, דאס מיינט: כניעה, אונטערטעניגקייט און ניעדערגעפאלענקייט. ער מוז פון זיך אין גאנצען ארונטערווארפען דיא מדות פון א הארר, פון איינעם וואס האט אונטער זיך דיענער אדער אונטער־

טהאנען. ער דארף זיך גענצליך אפזאגען פון דיא מדות פון גאוה, גדולה, שטאלץ און רוהם און דאס גלייכען. א געוויסער חכם האט געזאגט: גדולה איז דעם בעשעפער׳ס בגד און ווער עס וויל זיך בעקליידען מיט דיעזען בגד, דער וואס האלט זיך ביי זיך גרויס, ווערט פון גאט פערשטויסען. דער רבונו של עולם, הייסט עס, וויל ניט אז אימיצער זאל זיך בענוצען מיט זיין מלבוש. און דוד המלך האט געזאגט אין תהלים: ״ה׳ מלך גאות לבש״ — גאט קע־ניגט, איז בעקליידט מיט גרויסקייט, מיט הערשאפט.

דערפון זעהען מיר, אז עס איז ניטא קיין בעסערע מדה פאר׳ן גלויביגען, פאר דעם אמת׳ן עובד ה׳ ווי בעצאהלען גאט זיין חוב און זיין אונטערטעניג צו איהם. אזוי ווי דער פסוק זאגט אין שמואל: ״הנה שמוע מזבח טוב״ — הערען, פאלגען גאט, זיין א נכנע צו איהם איז בעסער פון א קרבן. און דיא אונטערטעניגקייט מוז זיין אן אויפריכטיגע׳ אהן וועלכע עס אין פניות, אזוי ווי מיר האבען פריהער געזאגט; ווען ניט, טויג דאס ניט.

פאלגליך, זיינען אלע מדות טובות און פפליכטען צום בעשעפער אפהענגיג אן די כניעה, אן די אונטערוואַרפענקייט צו גאט. דאס קומט צו ערשט, און איז מען א נכנע, איז מען שוין במילא א ריכטיגער עובד ה׳, א גאטס דיענער מיט׳ן גאנצען הארצען ווי געהעריג איז. איז אבער א מענשענ׳ס הארץ פוסט פון פאלשטענדיגע אונטערטעניגקייט צו גאט; אויב זיין כניעה איז געמישט מיט גאוה, שטאלץ און לוסט צו רוהם, קען ער ניט זיין קיין אמת׳ער בעל מדות טובות און קומט קיינמאל ניט נאך זיינע פולע פפליכטען צום בעשעפער.

אזוי איז אויך אין דעם ענין פון תשובה. אויב איינער פיהלט זיך זינדיג און וויל תשובה טהאן, מוז ער צוערשט אננעהמען די מדה פון כניעה. ער מוז זיך ערניעדריגען און זיין געפאלען ביי זיך געגען גאט, דאן קען זיין תשובה זיין א ריכטיגע. אהן דעם אבער איז דיא תשובה א׳ פאלשע און זי ווערט ניט אנגענומען, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין דברי הימים ב׳: ״ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני״ — און עס איז אונטערטעניג געווארען מיין פאלק וואס מיין נאמען ווערט אויף זיי גערופען און נאכהער האבען זיי תפלה געטהאן און מיך געבעטען. זעהען מיר דערפון, אז צוערשט קומט די מידה פון כניעה און נאכהער די תשובה. און דער פסוק זאגט דארט ווייטער: ״נכנעו ולא אשחיתם״ — דיא אידען זיינען געווארען אונטערטעניג און איך וועל זיי ניט פערניכטען. איז דאך איבערציינגט, אז דיא אונטערטע־ניגקייט אין דער עיקר און דאס איז די הויפטזאך וואס גאט פערלאנגט.

פרק ט׳

און וועגען דעם פונקט: אויב אין הארצען פון א גלויביגען אין גאט קען זיין פלאץ אי פאר כניעה, איז פאר גאוה צוזאמען — אויף דיעזער פראגע וויל איך ענטפערען, אז די מדה פון גאוה, פון האלטען זיך גרויס ביי זיך, ווערט איינגעטהיילט אין צוויי טהיילען. עס זיינען, הייסט עס, דא צווייערליי מינים גאוה. איינער קען שטאלצירען מיט זיין קערפער, מיט זיין הויכען געוואוקס, שעהנעם פנים און קערפערליכע גבורה, אדער מיט זייטיגע זאכען וואס האבען א שיכות מיט זיין גוף, ווי, למשל, שעהנע קליידער, ציערונג, א רייכע דירה

און דאס גלייכען. דער צווייטער טהייל גאוה איז: ווען איינער שטאלצירט מיט זיינע גייסטיגע מעלות, מיט חכמה, קענטניס און גוטע מעשים פון גאטס וועגען, ווענדעט זיך דא אן דעם סארט גאוה. די גאוה גופניות, דאס האלטען זיך גרויס מיט'ן שעהנעם קערפער, מיט גרויסען כח, מיט טייערע מלבושים און דאס גלייכען, קען ניט זיין געאייניגט מיט כניעה, ווייל דאס זיינען צוויי קאנטראסטען. אזא מין בעל גאוה קען ניט זיין אונטערטעניג צו גאט און א נכנע, אן אונטערטעניגער צו גאט קען ניט בעזיצען די מדה פון אזא גאוה, ווארום וויבאלד א מענש האלט זיך גרויס אין קערפערליכע זאכען, דריקט ער דערמיט אויס אונאכטונג צו דעם וואס האט איהם געגעבען זיין שעהן פנים, גבורה, טהייערע קליידער אדער אנדערע זאכען וואס בעשעהנען זיין גוף. ער צייגט דערמיט אז ער ווייסט ניט אדער אנערקענט ניט דעם בעל טובה וואס האט עס איהם געגעבען און קען דאס שנעל ביי איהם אוועקנעהמען. פון זיין שטאלצירען דערמיט זעהט מען, אז ער דענקט, דאס ער האט עס אליין אלעם ערווארבען מיט זיין מאכט און חכמה, אזוי ווי סנחריב האט געזאגט: ״בכח ידי עשיתי״ — מיט די קראפט פון מיין האנד האב איך געשאפען מיין גרויסע און רייכע מלוכה. נבוכדנצר האט זיך אויך בעריהמט: ״הלא דא היא בבל רבתא״ — דאס איז די גרויסע בבל וואס איך האב געבויט און בעפעסטיגט מיט מיין גבורה. און וואס דער סוף איז פון זיי געווארען ווייסט איהר דאך. זייערע מלוכות זיינען צושטערט און פערניכטעט געווארען. פאלגליך קען גאוה אין קערפערליכע ענינים ניט הארמאנירען מיט כניעה.

דיא גאוה אבער וואס א מענש בעזיצט אין גייסטיגע זאכען זיינען דא צווייערליי, איינע א העסליכע, וואס מען דארף זיך פון איהר דערווייטערען, און דיא צווייטע א גוטע, וואס מען קען זי בעזיצען און עס וועט גאר ניט שאדען צו דער מדה פון כניעה, פון אונטערטעניגקייט צו גאט.

עס טויג ניט אז א מענש זאל שטאלצירען, האלטען זיך גרויס מיט זיין וויסען אין דער תורה און גוטע מעשים, ווייל די דאזיגע גאוה וועט איהם ברייגנען דערצו ער זאל מיינען אז ער טהוט פון גאטס וועגען זעהר פיעל און ער זאל שוין מעהר ניט וועלען טהאן. ער וועט זאגען: פיעל איז דער שיעור? איך האב שוין א נאמען ביי לייטען פאר א למדן און פאר א פרומען, איז גענוג, דארף איך זיך שוין מעהר ניט אפגעבען מיט תורה און מעשים טובים. זיין שטאלץ און גאוה וועט איהם אויך ברייגנען דערצו, אז ער זאל בעליידיגען מענשען, פיהלען צו זיי א שנאה און בעריידען זיי. ער וועט דיא חכמים, דיא לומדים און פרומע לייט פון זיין צייט האלטען פאר קליין, פאר נישטיג געגען איהם און ער וועט זיך בעריהמען דערמיט, וואס ער וויים און פערשטעהט מעהר פון אנדערע וואס זיינען גאר אונוויסענד אדער נאריש און טהוען ווייניגער גוטעס ווי ער. אזעלכען רופען דיא רז״ל: מתכבד בקלון חברו״ — ער עהרט זיך, ער האלט זיך פאר א בכבוד'ן מענשען צוליעב דיא שאנד, צוליעב דיא קליינליכקייט פון זיין חבר. ער האלט זיך, הייסט עס, גרויס, ניט ווייל ער איז אליין גרויס, נור צוליעב דעם ווייל עס איז דא א קלענערער פון איהם. דער וואס געהט מיט אזא שיטה קען ניט זיין קיין נכנע און ניט קיין עניו, ווייל כניעה און עניוות, אונטערטהעניגקייט און ניעדערגעפאלענקייט, זיינען דער היפוך פון זיינע געפיהלען.

און וועלכען מין גאוה מעג א מענש געברויכען? ווען קען זיך איינער

האלטען גרויס און צו דערזעלבער צייט זיין א נכנע? ווען איינער איז א חכם אין חכמת התורה און א בעל מעשים טובים און ער האלט עס פאר א גרויסע זאך, פאר א מעלה וואס ניט אלע בעזיצען, אבער ער בעטראכט עס פאר א געשאנק פון גאט, פאר וועלכעס ער דאנקט איהם און לויבט איהם, ווייל דאס לערנען און טהאן גוטעס פערשאפט איהם פערגעניגען און פרייד; ווען זיין כונה פון האלטען זיין תורה און מעשים טובים פאר אן ערהאבענע מעלה איז, כדי צו געבען דער בעשעפער א שבח והודיה דערפאר וואס ער האט איהם גע־האלפען צו ערווערבען דאס, מאכט ניט אויס, ווארום אזא ארט גאוה וועט איהם ברייגנען דערצו אז ער זאל זיך מעהר סטארען אין לערנען און אין טהאן גוטעס און צו זיין אונטערטעניג צום בעשעפער און זיינע נאהענטע, דיא צדיקים און חסידים, פון וועלכע ער קען עטוואס לערנען. אזא גאוה וועט פיהרען דערצו, אז ער זאל שעהנען דעם כבוד פון זיינע חברים, פערדעקען זייער נא־רישקייט און ריידען וועגען זיי גוטעס. אזא איינער, איז כאטש ער האלט זיין וויסען אין דער תורה און זיינע גוטע טהאטען פאר ערהאבענע מעלות, בענוגענט ער זיך ניט מיט דעם וואס ער האט ערווארבען אויף דיעזען געביעט און איז געפאלען ביי זיך ווען ער איז ניט אימשטאנד צו טהאן מעהר. זיין הארץ ווערט איהם דערפון צובראכען און ער ערניעדריגט זיך פאר אזעלכען, וואס ער האפט אז ער קען פון איהם לערנען.

אזא מין גאוה, האלטען דאס ערווארבענע אין תורה און מעשים טובים פאר גרויס, פאר א בעשעהנונג און בעקרוינונג, פאר וועלכעס דער מענש פיהלט אויף זיך א פפליכט צו דאנקען גאט, און אין דערזעלבער צייט בעמיהט ער זיך צו טהאן וואס מעהר אין דעם — אזא מין גאוה שאדעט ניט צו כניעה און דערווייטערט זי ניט פון איהם. אזא גאוה איז ניט פערבאטען, אזוי ווי דער פסוק זאגט אויף יהושפט אין דברי הימים ב׳: ״ויגבה לבו בדרכי ה׳״ — זיין הארץ איז דערהויבען געווארען אין גאט׳ס וועגען. און אדרבא: אזא מין גאוה, וואס איז אייגענטליך עניוות העלפט נאך דעם מענשען אין גאטעס דיענסט, אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין משלי: ״עקב ענוה יראת ה׳״ — דורך ענוה, דורך זיין געפאלען ביי זיך קומט מען צו מורא האבען פאר גאט.

פרק י׳

און וואס זיינען די פאלגען פון אמת׳ער כניעה? וואס פאר א גוטעס ברייגגט דעם מענשען ווען ער איז א ריכטיגער נכנע, א ריכטיגער אונטערטע־ניגער צו גאט? זיינען אין דעם דא זעקס פרטים, דריי אין ענינים פון עולם הזה און דריי אין ענינים פון עולם הבא. די אונטערטעניגקייט, הייסט עס, טהוט דעם מענשען גוטעס און דרייערליי אופנים אויף דער וועלט און אין דרייערליי אופנים אויף יענער וועלט.

דיא ערשטע זאך וואס דער נכנע געניסט אויף דער וועלט איז: וואס ער איז א שמח בחלקו. ער איז צופריעדען און בענוגענט זיך מיט דעם וואס ער האט, וואס גאט גיט איהם. ווארום דער וואס האט אין זיך די מדה פון גאוה, פון האלטען פון זיך, איז דיא גאנצע וועלט און אלעס וואס געפינט זיך אויף דער וועלט פאר איהם ווייניג. ער בענוגענט זיך קיינמאל ניט מיט זיין חיונה

און פרנסה, און פיעל ער געניסט פון דער וועלט, דענקט ער אלץ אז עס קומט איהם מעהר. דער נכנע אבער, דער וואס האלט זיך ביי זיך געפאלען, קוקט ניט הויך און ער באנוגענט זיך מיט דעם וואס גאט בעשערט איהם אין די ענינים פון חיונה און אנדערע בעדערפניסע. אזא מענש לעבט רוהיג און האט וויניג שרעק און זארג. אזעלכער עסט וואס גאט בעשערט איהם, קליידט זיך לויט ער איז אימשטאנד צו קליידען זיך און שלאפט וואו און ווי איהם קומט אוים צו שלאפען. א קאפעלע גענוס פון דער וועלט איז פאר איהם גענוג, מחמת ער האלט זיך פאר ניעדעריג און ער דענקט ניט אז עס קומט איהם מעהר. ער איז דער היפוך, דער קאנטראסט פון בעל גאוה און עס איז איהם בעסער ווי דער בעל גאוה, וועלכער וויל אלץ נאך און נאך און איז קיינמאל ניט זאט און רק עס פעהלט איהם, אזוי ווי דער פסוק זאגט אין משלי: "צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר" — דער צדיק, דער נכנע, עסט שטענדיג צו זאט, וויפיעל ער האט איז אלץ גענוג פאר איהם און דעם רשע'ס, דעם בעל גאוה'ס בויך איז שטענדיג פעהליג, רק עס פעהלט איהם, רק עס איז פאר איהם וויניג.

צווייטענס, ווען דעם נכנע טרעפען בייזע בעגעגעניסען, ווען עס געהט איהם ניט גוט, טראגט ער עס געדולדיג אריבער. זיין ניעדערגעפאלענקייט ברייגנט איהם דערצו אז ער זאל פון זיך ניט מאכען קיין גרויסען וועזען און ניט דענקען אז עס דארף איהם שטענדיג געהן גוט. דער בעל גאוה אבער, דער וואס האלט פון זיך פיעל, שרעקט זיך זעהר פאר יעדער צרה נאך איידער זי קומט, און טרעפט איהם עטוואס בייזעס קען ער דאס ניט סובל זיין, מחמת ער האט אויפ'ן רעיון אז ער שטעהט אויף א הויכע מדרגה און עס דארף איהם שטענדיג געהן גוט, אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין ישעיה אויף איינעם אזעלכען, אויפ'ן מלך בבל וואס האט זיך געהאלטען גרוים: "איך נפלת משמים הילל בן שחר" — ווי אזוי ביזטו ארונטערגעפאלען פון הימעל, דו ליכטיגער מארגענ־שטערן? דאס הייסט: לויט דיין גאוה און דיין איצטיגע ניעדערלאגע, קומט אוים אז דו ביזט געפאלען פון הימעל אויף דער ערד. דער נכנע, דער זעלבסט־נידערשעצטער, אפילו ווען ער פאלט ארונטער, ווען ער מוז לעבען פיעל ערגער ווי ער האט פריהער געלעבט, ווען ער מוז אויסשטעהן פערשיעדענע צרות, בע־טראכט עס ניט פאר א גרויסע ירידה, וועהרענד דעם בעל גאוה אז עס געהט אוועק שלעכט, קומט ביי איהם אוים אז ער איז ארונטערגעפאלען פון הימעל אויף דער ערד אדער אין טיעפען אפגרונד, און ער ליידעט דערפון פיעל מעהר ווי דער ערשטער.

דריטענס, האט א נכנע מעהר חן ביי מענשען ווי א בעל גאוה און איז ביי זיי בעליעבט, מחמת ער פיהרט זיך ווי לייט פיהרען זיך און איז נאהענט צום כלל מענשען, דענקט ווי זיי און מיינט ווי זיי. עס ווערט דערצעהלט אויף א געוויסען קעניג, אז ער פלעגט געהן מיט שנעלע טריט. ווען מען האט איהם געפרעגט: ווארום ער געהט ניט געלאסען, פאמעלאך, ווי עס פאסט זיך פאר א מלך? האט ער געענטפערט, אז ער טהוט עס ווייל ער איז ווייט פון גאוה און בעת ער געהט, געהט ער צוליעב א צוועק, דורכצופיהרען עפעס א זאך און ער איילט זיך דעריבער אפצוטהאן וואס שנעלער דאס וואס וויכטיג און נויטיג איז. א געוויסער חכם האט יענעם קעניג געפרעגט: "מיט וואס האסטו עס פערדיענט צו זיין דער הארר, דער רעגיערער?" און דער קע־ניג האט געענטפערט:

"איך האב זוכה געווען צו דיעזער גדולה, ווייל איך האב קיינמאל ניט בענגענט ווענען עס איז פון מיינע מיטמענשען, אין וועלכע איך זאל ניט האבען געזעהען וועלכע ניט איז מעלה וואס איך האב ניט. ווען איך האב בענגענט א קלוגערען פון מיר, א מעהר לערנער ווי איך ביז, האב איך געזאגט, אז ער האט געווים מעהר מורא פאר גאט ווי איך, מחמת ער האט מעהר שכל פון מיר און האט מעהר געלערנט ווי איך. האב איך ווידער בענגענט איינעם א קלענערען חכם וויא איך ביז, א וויינינגער געלעהרענטען, האב איך געזאגט, אז זיין חשבון צום יום הדין וועט זיין א לייכטערער ווי מיינער, ווארום ער וועט זיך קענען פערטהיידיגען אז ער האט עובר געווען אויף עברות בשוגג, אויס אונוויסענהייט, ווייל ער האט ניט געוואוסט וואס מען מעג און וואס מען טאר ניט. איך וועל זיך אבער אויף מיינע זינד ניט קענען רעכטפערטיגען, ווייל איך האב געלערנט און איך וויים וואס אן עברה איז. און האב איך ווען אנגעטראפען אן עלטערען פון מיר אין יאהרען, האב איך געזאגט, אז ער האט געווים מעהר זכות פאר מיר, מחמת ער איז געקומען אויף דער וועלט פריהער ווי איך און ער האט מעהר צייט געהאט צו טהאן מעשים טובים. האב איך זיך ווידער געטראפען מיט אן אינגערען פון מיר, האב איך געזאגט, אז ער האט וויינינגער זינד פאר מיר, ווייל ער האט נאך ניט צייט געהאט צו זינדיגען אזוי פיעל ווי איך. און האט מיר פאסירט צו זיין אין געזעלשאפט פון איינעם, וואס איז גלייך מיט מיר אין יאהרען און אין חכמה, האב איך מיר געטראכט: אפשר איז יענעמס הארץ בעסער צו גאט ווי מיינע, מחמת מיינע זינד וויים איך; איך וויים אבער ניט יענעמס מעשים, אפשר האט ער גאר ניט געזינדיגט. און איז מיר אויסגעקומען צו בענגענען זיך מיט א רייכערען פון מיר, האב איך געזאגט, אז ער האט מיט זיין רייכטהום געווים געטהאן מעהר גוטע טהא־טען, האט געווים געגעבען מעהר צדקה און געשטיצט ארימע לייט מעהר וויא איך, מחמת ער איז מעהר פערמעגליך. און האב איך זיך ווידער אנגעטרא־פען מיט אן ארימערען ווי איך ביז, האב איך געשטעלט אויף דער חזקה, אז ער איז צוליעב זיין ארימקייט מעהר נכנע, מעהר ניעדערגעפאלען ווי איך און ער שטעהט דעריבער אויף א העכערער מדרגה. אזוי האב איך זיך שטענדיג געפיהרט און וואס פאר א סארט מענשען איך האב בענגענט, האב איך אלעמען געעהרט, געשעצט און געאכטעט און בין אלעמען געווען אונטער־טעניג".

און פיהרענדיג זיך אזוי ווי יענער קעניג, איז מען בעליעבט ביי אלעמען, געשעצט און געאכטעט ביי יעדען איינעם, בעת דער בעל גאוה איז פערהאסט און מען פיהלט צו איהם קיין ליעבשאפט און קיין אכטונג. און אזוי האבען אונזערע רז"ל געזאגט: "והוי דן את כל העולם לכף זכות והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" — דו זאלסט די גאנצע וועלט אורטהיילען צו גוטען און דו זאלסט יעדען איינעם אויפנעהמען מיט א פרעהליך פנים. דו זאלסט, הייסט עס, אננעהמען אז יעדער מענש איז א גוטער, א בעסערער ווי דו ביזט, און ניט קוקען אויף קיינעם מיט פערדאכט. אין אן אנדער פלאץ זאגט דיא גמרא: "יהי אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארז" — א מענש זאל זיין וווייך ווי א בויגזאמער שטעקעל און זאל ניט זיין שטייף ווי א טענענבוים, דאס הייסט, ער זאל ניט האלטען פיעל פון זיך און ניט זיין פעררריסען, נור בויגען זיך, זיין א **נכנע**.

די דריי געווינסען וואָס דער מענש געניסט דורך כניעה לעולם הבאָ, זיינען פאָלגענדע:

ערשטענס, קען דער נכנע מעהר ערווערבען אין חכמת התורה צוליעב דעם, וואָס ער האַלט זיך ניט פאַר מעהר למדן פון אַנדערע און ער זוכט צו בעקענען זיך מיט חכמים, מיט לערנער, פון וועלכע ער לערענט זאַכען וואָס ער ווייסט ניט, אַזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "הולך את חכמים יחכם" — דער וואָס געהט אום מיט חכמים, דער וואָס קאָמפּאַנירט זיך מיט זיי, ווערט קלוג. און אונזערע אַלטע לעהרער האָבען געזאָגט אין פרקי אבות: "יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם" — דיין הויז זאָל זיין אַ פערזאַמלונגס פּלאַץ פאַר חכמים, פאַר לומדים און דו זאָלסט זיך שטויבען אין דעם שטויב פון זייערע פיס. דאָס הייסט: דו זאָלסט זיך סטאַרען צו לערנען פון זיי. דער וואָס פיהרט זיך אַזוי, העלפט איהם גאָט צו ערווערבען וואָס מעהר אין דער חכמת התורה, אַזוי ווי דוד המלך זאָגט אין תהלים: „ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו" — גאָט מאַכט טרעטען דיאַ זעלבסט־ערניעדריגטע אין וועג פון גערעכטיגקייט און ער לערענט זיי זיין וועג. ער העלפט זיי, הייסט עס, אַז זיי זאָלען געהן אין דרך התורה. דער אָבער וואָס האַלט זיך גרויס, דער וואָס דענקט אַז ער שטעהט העכער פון אַנדערע מענשען, איז אויב אפילו ער איז אַ חכם, אַ לערנער, קען דיאַ חכמה ביי איהם קיין ריכטיגען קיום ניט האָבען און ער קען קיינמאָל ניט קומען צו אַ ריינעם, ריכטיגען וויסען אין דער תורה, מחמת זיין גאווה דערלאָזט איהם ניט צו געהן צו חכמים, צו קאָמפּאַנירען זיך מיט זיי און עטוואָס לערנען פון זיי. פאָלגליך, קען דער נכנע, דער אונטערטעניגער מעהר זוכה זיין צו עולם הבא דורך לערנען, וויסען און מקיים זיין די תורה ווי דער וואָס האָט אין זיך ניט די מדה פון כניעה.

צווייטענס, איז דער נכנע שטענדיג פלייסיג אין עבודת הבורא. ווען עס מאַכט זיך איהם עפּעס אַ מצוה, טהוט ער עס באַלד מיט חשק און פערגעניגען, אַלץ איינס אויב דיאַ מצוה איז אַ גרויסע אָדער אַ קליינע. ער פאָלגט דיאַ רז"ל ווי זיי האָבען געזאָגט אין פרקי אבות: "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה" — דו זאָלסט זיין געהיט, טהאָן פּינקטליך, מיט פּאַרזיכטיגקייט אַ קליינע מצוה אַזוי גוט ווי אַ גרויסע. דער אָבער וואָס האַלט פיעל פון זיך, איילט זיך ניט צו טהאָן אַ מצוה. ער בעטראַכט פריהער אויב דיאַ מצוה, דער גוטער טהאָט, איז גרויס און וויכטיג גענוג און ניט מיט אַלעם שטעהט איהם גאָר אָן צו פערנעהמען זיך, צו אָפּגעבען זיך. ער פיהלט בעת מעשה ניט, אַז דאָס איז אַ שפּיצעל פון יצר הרע, וועלכער זוכט אָפּצו־ווענדען איהם פון טהאָן גוטעס און ער פערליערט דורכדעם שכר אויף יענער וועלט אָדער ער קריעגט נאָך אַן עונש, ווייל גאָט האָט פיינט אַ בעל גאווה, אַזוי ווי דער פסוק זאָגט אין משלי: "שש הנה שנא ה'" — זעקס האָט גאָט פיינט, און איינס פון דיאַ זעקס איז "עינים רמות" — הויכע אויגען, גאווה אָדער שטאָלצירען צופיעל.

דריטענס, זיינען דיאַ מעשים פון אַ נכנע אָנגענומען ביי גאָט. אַזוי וויאַ עס ווערט געזאָגט אין תהלים: "זבחי אלהים רוח נשברה" — אַ צובראָכענע געמיטה, אונטערטעניגקייט, ניעדערגעפאַלענקייט איז ביי גאָט פעררעכענט אַזוי ווי אַ קרבן. און דער נכנע, ווען אפילו ער זינדיגט, אָבער טהוט תשובה, איז איהם גאָט באַלד מוחל, אַזוי ווי שלמה המלך זאָגט אין משלי: "ומודה ועוזב ירוחם" — דער וואָס איז מודה אויף זיינע זינד און הערט אויף צו זינדיגען,

ווערט פון גאָט דערבאַרעמט. ניט אזוי אָבער איז דאָס מיט'ן בעל גאוה, וועלכער וויל זיך ניט אונטערגעבען און מודה זייַן און תשובה טהאָן אויף זיינע זינד.

האָבען מיר דאָ אין דיעזען שער ארומגערעדט דיא צעהן זאכען אָדער ענינים וואָס האָבען אַ שייכות מיט דער מדה פון כניעה, פון אונטערטעניגקייט און פון דעם וועט דיר, מיין ברודער, קלאָהר ווערען נאָך מעלות פון דיעזער גרויסער, גוטער און ערהאבענער מדה, וועלכע איך האָב ניט דערמאָנט. און געדענק אלעם וואָס איך האָב דיר אויפמערקזאם געמאכט. האלט אלעם געגען דיינע אויגען, האָב דאָס שטענדיג אין זינען און סטארע זיך צו ערווערבען דיא דאָזיגע מדה און פעראייניג דיא מיט אנדערע גוטע מדות. נעהם זיך גאָט צו הילף און בעט אז ער זאָל דיך דערנעהענטערען צו איהם און צו זיין הייליגען רצון, אפשר וועט ער דיין געבעט אָננעהמען און מאכען דעם וועג גלאַט, אוועקנעהמען שטערונגען, וועלכע פערהינדערען אָפט מאָל דעם מענשען פון טהאָן גוטעס. אזוי ווי מיר זיינען מתפלל אין סוף פון שמונה עשרה: "אלהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ונפשי כעפר לכל תהיה" — מיין גאָט, היט מיין צונג פון שלעכטעס און מיינע ליפען פון ריידען פאלשקייט און איך זאָל זיך געגען אלעמען האלטען ווערטהלאָז ווי דיא שטויב פון דער ערד.

און היט זיך פאר בייזע מחשבות, ווען דער יצר הרע רעדט דיך צו צו גאוה, שטאָלץ און שטרעבונג צו גדולה און הערשאפט. זוך ניט צו זיין אן אויבערהאר איבער אימיצען און האָב קיין לוסט צו רייכטהום, ווייל שררה'שאפט און עשירות קענען פיהרען צו שלעכטעס, אזוי ווי עס ווערט געזאָגט אין משלי: "הטריפני לחם חקי, פן אשבע וכחשתי ופן אורש וגנבתי" — גיב מיר, גאָט, בלויז מיין נויטיגע חיונה, טאָמער וועל איך רייך זיין וועל איך לייקענען אין גאָט און טאָמער וועל איך פעראָרימט ווערען און וועל ניט פערמעגליך זיין צו לעבען ווי איך בין געוואָהנט פון פריהער, וועל איך ווערען א גנב.

ערוואַד, מיין ברודער, און פערנאכלעסיג ניט צו קורירען זיך פון דער גאוה קראַנקהייט און אנדערע גייסטיגע חולאת'ן מיט דיא רפואות וואָס איך האָב דיך געלערענט. און דו זאָלסט זיך ניט אָפּווענדען פון קורירען דיא גאוה קראנקהייט צוליעב דעם ווייל דו וועסט זעהן בעלי גאוה אויף דער וועלט. דו זאָלסט ניט זאָגען: וואָס עס וועט זיין מיט יענע וועט מיט מיר אויך זיין. ווארום ווען א בלינדער זאָל ניט וועלען אָנווענדען דיא רפואות וואָס מען גיט איהם צו זיין בלינדקייט זאָגענדיג: "עס זיינען דאָך דאָ נאָך בלינדע, וואָס עס וועט זיין מיט יענע וועט מיט מיר אויך זיין", וואָלט מען געוויס געשפּאָט און געלאכט פון איהם, אזוי איז, ברודער, מיט דיר אויך. האלטען זיך ביי דער מאוסער מדה פון גאוה, ווייל עס זיינען דאָ נאָך בעלי גאוה, איז דום און נאריש. דעריבער דארפסטו זיך סטארען, אָנווענדען אלע מעגליכקייטען צו קריגען דיא מדה פון כניעה וואָס טהוט דעם מענשען גוטעס אי אויף דער וועלט, אי אויף יענער וועלט, טאָמער וועסטו שטארבען ניט האָבענדיג ערוואָרבען דיעזע מדה און אנדערע גוטע מדות, אזוי ווי שלמה המלך זאָגט אין משלי: "תאות עצל תמיתנו" — דיא תאוה, דער לעבענסלוסט פון פוילען טויטעט איהם. און גאָט זאָל מיט זיין רחמנות און חסדים אונז אלעמען לערנען ווי אזוי צו דיענען איהם, אמן.

סוף פון שער הכניעה